

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

MEESTE JA NAISTE INTERNETIKASUTUSE PÕHJUSED:
KVALITATIIVNE UURIMUS

Bakalaureusetöö

Tiit Loim

Juhendaja: prof. Veronika Kalmus

Tartu

2012

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	6
1.1. Digitaalne lõhe ja digitaalne kihistumine.....	6
1.2. Sotsiaalse ja digitaalse kihistumise seosed.....	6
1.2.1. Konfliktiteoreetiline lähenemine.....	7
1.2.2. Kultuurikeskne lähenemine.....	8
1.2.3. Funktsionalistlik lähenemine.....	9
1.2.4. Kolme lähenemise süntees	10
1.3. Struktuur ja agentsus	10
1.4. Interneti „kodustamine”	11
1.5. Tarvete ja tasude kontseptsioon	12
1.6. Internetikasutajate tüübid	13
1.7. Erinevused meeste ja naiste internetikasutuses	16
2. Meetod ja valim.....	19
2.1. Uurimisküsimused.....	19
2.2. Meetod ja selle rakendamine.....	19
2.3. Valim.....	21
2.4. Intervjuu kava.....	22
3. Tulemused	24
3.1. Mis eesmärkidel kasutavad intervjuueeritavad internetti?	24

3.1.1. Töö ja kooliga seonduv internetikasutus	24
3.1.2. Töö- ja kooliväliste kohustustega seonduv internetikasutus	25
3.1.3. Meelelahutuse, hobide ja huvidega seonduv internetikasutus.....	27
3.1.4. Suhtlemine.....	29
3.1.5. Ajalehtede ja ajakirjade lugemine	30
3.1.6. Põhimõtteline mittekasutus	31
3.1.7. Internetti ühendumise seadmed	31
3.2. Kas ja mil määral tajuvad intervjuueeritavad internetikasutust piiravate tegurite olemasolu?.....	32
4. Järeldused ja diskussioon	36
Kokkuvõte	44
Summary	47
Kasutatud allikad.....	50
Lisa 1. Intervjuu kava 1	53
Lisa 2. Intervjuu kava 2.....	54
Lisa 3. Intervjuude tekstid.....	55

Sissejuhatus

Käesoleva töö eesmärk on pakkuda lisateavet uurimuse Mina. Maailm. Meedia käigus 2008. aastal kogutud andmete tõlgendamiseks ning eestlaste internetikasutuse paremaks tundmiseks ja selle iseärasuste mõistmiseks. Mina. Maailm. Meedia tulemusi analüüsinud artiklitest (Kalmus et al 2011, 2012) selgus, et Eesti mehed kasutavad interneti naistest sagedamini sotsiaalmeedia ja meelelahutusega seoses, naised aga meestest enam seoses tööga ning erineva informatsiooni leidmiseks. Mina. Maailm. Meedia tulemuste põhjal ei saa aga öelda, miks on meeste ja naiste internetikasutuses just sellised erinevused. Kas samasugused erinevused tulevad inimesi intervjuerides esile ning millised on erinevuste põhjused, selle väljaselgitamist alustas minu seminaritöö (Loim 2012) ning jätkab käesolev bakalaureusetöö.

Oma seminaritöö (Loim 2012) jaoks intervjuerisin kahte eesti rahvusest inimest, 21aastast meest ja 50aastast naist, eelkõige meetodi katsetamiseks. Selgus, et meetod toimib ning intervjueritavate vastused sobitusid hüpoteesiga (et naiste suuremat tööga ja informatsiooniga seotud internetikasutust põhjustab nende suurem kohustuste arv), kuna naine kasutas interneti koduste kohustustega seoses, mees aga mitte. Ent kuna kahe intervjuu põhjal polnud üldistusi võimalik teha, jäi suurem osa järeldustest bakalaureusetöösse.

Käesolev töö keskendub vastajate enda arusaamadele oma internetikasutuse iseärasustest, kuna inimeste mõtlemise ja sellest tuleneva käitumise algpõhjuste leidmine oleks bakalaureusetöö jaoks tõenäoliselt liiga suur ülesanne, mistõttu puudutab antud töö intervjueritavate poolt mainimata jäänud potentsiaalseid mõjutegureid minimaalselt. Intervjueritavate enda tõlgendused annavad loodetavasti kasulikku infot või vähemalt vihjeid järgmiste uurimuste jaoks selle kohta, millised on inimesi mõjutavad tegurid ja põhjused just selliseks internetikasutuseks ning mida ja kuidas tuleks selle teema puhul edaspidi uurida.

Töö peamiseks hüpoteesiks on varasematele andmetele ja uurimustele (Kalmus et al 2011, 2012) toetudes, et naiste suuremat tööle ja informatsioonile suunatud internetikasutust põhjustab naiste roll Eesti ühiskonnas, mis näeb laste kasvatamist ja kodu korrashoidu eelkõige naiste ülesandena ning jätab neile seeläbi vähem vaba aega ja suunab kohustustega toimetulemiseks internetist infot otsima. See on ka üks potentsiaalne murekoht meie ühiskonnas, mis õigustab antud teema uurimist.

Meetodina kasutan poolstruktureeritud intervjuud, kuna esiteks on kvantitatiivsed andmed samal teemal juba olemas ning lisaks on antud kvalitatiivse meetodi puhul suurem võimalus saada põhjalikumat infot ning vajadusel esitada täpsustavaid küsimusi. Vastuseid analüüsin vertikaalanalüüsi (*cross-case analysis*) abil ehk vaatan konkreetseid teemasid läbi kõigi intervjueritavate vastuste.

Töö valimisse kuulub 12 inimest, kuus eesti rahvusest erinevas vanuses paari. Kuigi varasematest uuringutest (Kalmus et al 2011, 2012) ilmsid erinevused ka Eestis elavate eestlaste ja venelaste vahel, jäid selle töö valimisse ainult eestlased, sest erinevused olid suuremad just eesti rahvusest elanike vahel ning mõlema rahvuse esindajate intervjuerimine ning järgnev andmete analüüs oleks olnud liiga töömahukas.

Töö peamine sisu koosneb neljast osast. Teooriaosa annab ülevaate digitaalse lõhe ja kihistumise mõistetest, sotsiaalse ja digitaalse kihistumise seostest kolme suure lähenemise läbi, strukturatsiooniteooria seostamisest inimeste internetikasutust mõjutavate teguritega, tarvete ja tasude kontseptsioonist internetiga seoses, tehnoloogia „kodustamise” teoriast, internetikasutajate tüüpidest ning meeste ja naiste internetikasutuse erinevustest. Meetodi ja valimi peatükk esitab uurimisküsimused ning tutvustab uurimismeetodit, valimit ja intervjuu kava valmimise põhimõtteid. Tulemuste osa esitab töö peamised tulemused ning järelduste ja diskussiooni osa analüüsib saadud tulemusi ja püüab pakkuda ka nende põhjuseid.

Selle töö valmimisega seoses soovin tänada oma juhendajat Veronika Kalmust – nii näpunäidete kui sõbraliku ja sooja oleku eest. Tänuõnad lähevad loomulikult ka kõigile intervjueritavatele, kes peavad privaatsuse huvides siiski anonüümseks jääma.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Selles peatükis esitan kõigepealt ülevaate digitaalse lõhe ja digitaalse kihistumise mõistetest, teiseks tutvustan kokkuvõtlikult kolme digitaalse kihistumise põhjuseid pakkuvat teooriat. Kolmandaks seletan lühidalt, millises tähenduses kasutan antud töös mõisteid „struktuur” ja „agentsus”. Seejärel annan lühikese ülevaate interneti „kodustamise” ning tarvete ja tasude teooriast ja viimaks esitan kolm internetikasutajate tüpoloogiat ning ülevaate meeste ja naiste teadaolevatest internetikasutuse erinevustest peamiselt Eesti näitel.

1.1. Digitaalne lõhe ja digitaalne kihistumine

Infotehnoloogia kasutamise inimestevahelistest erinevustest rääkides on uurijate seas kasutusel termin **digitaalne lõhe** (*digital divide*). Digitaalne lõhe viitab kolmele aspektile: *globaalne lõhe* arenenud maade ja arengumaade elanike vahel internetile ligipääsu osas; *sotsiaalne lõhe* informatsiooniliselt rikaste ja vaeste vahel riikidesiseselt; *demokraatlik lõhe*, mis tähistab lõhet *online*-kogukonna sees, nende vahel, kes kasutavad ja kes ei kasuta digitaalsete vahendite võimalusi avalikus elus osalemiseks (Norris 2001: 4). Kuna antud töö keskendub internetile, on ka edaspidi fookuses just internetikasutajate jagunemine.

Digitaalse lõhe lähenemine jagab inimesed kaheks – informatsiooni „omajateks” ja „mitteomajateks” (Pruulmann-Vengerfeldt & Kalvet 2008: 14). Selline jaotus ei too aga välja internetikasutajate rühmade mitmekesisust, mistõttu on viimastel aastatel võetud kasutusele mõiste **digitaalne kihistumine** ehk **infokihistumine**. Digitaalne kihistumine osutab ühiskondlikele protsessidele, kus inimesed on eristatud selle järgi, millisel määral nad oskavad ja on motiveeritud info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat kasutama ning mil määral saavad sellest kasu oma igapäevaelus. Digitaalsel kihistumisel on erinevad astmed, mis ei pruugi alati olla üksteisele lineaarses järgnevuses, vaid osutavad pigem inimeste erinevatele huvidele, elustiilidele, võimetele ja võimalustele (Pruulmann-Vengerfeldt & Kalvet 2008: 16-17).

1.2. Sotsiaalse ja digitaalse kihistumise seosed

Witte ja Mannon (2010) väidavad USA näitel, et interneti areng ja populaarsuse kasv on kaasa toonud mitte ebavõrdsuse vähenemise, vaid selle taastootmise, sest internet on üle võtnud laiema ühiskonna väärtused, mis rõhutavad võistluslikkust, staatust ja hierarhiat. Nad

püstitavad hüpoteesi, et digitaalne kihistumine tuleneb ühiskonna sotsiaalsest kihistumisest ning võib ühiskonna kihistumist veelgi suurendada, kuna privilegieeritud grupid kasutavad internetti oma võimu ja privileegide kinnistamiseks. Sotsiaalse ja digitaalse kihistumise seoste analüüsimiseks ja digitaalsele kihistumisele seletuste leidmiseks kasutavad Witte ja Mannon kolme sotsioloogilist lähenemist – konfliktiteoreetilist, kultuurikeskset ja funktsionalistlikku. Kuigi konfliktiteoreetiline lähenemine seletab antud töö valimi tõttu internetikasutuse iseärasusi suure tõenäosusega teisest kahest teooriast vähem, tutvustan kõiki kolme, kuna need lähenemised moodustavad Witte ja Mannoni käsitluses ühtse terviku.

1.2.1. Konfliktiteoreetiline lähenemine

Karl Marxi töödel põhineva konfliktiteoreetilise lähenemise kaudu analüüsisid Witte ja Mannon digitaalset kihistumist kui marksistlikku vastandust kapitalistide ja töölisklassi vahel, mille järgi rohkem erinevaid ressursse, sealhulgas oskusi, omav klass saab kapitalistlikus ühiskonnas konkurentsieelise ja kasutab enda valduses olevaid ressursse ebavõrdsuse taastootmiseks. Ka institutsioonid nagu perekond ja kool taastoodavad seda lõhet, kuna sotsiaalne klass pärandub vanematelt lastele ning koolidevaheline õppekvaliteedi ja -korralduse erinevus kujundab osast lastest vaesunud töölisklassi (Witte & Mannon 2010: 55–57).

Näitena toovad Witte ja Mannon Ameerika Ühendriikides aastatel 2000–2005 kogutud andmed, millest selgus, et

- Inimeste sissetuleku ja töö juures interneti kasutamise vahel oli märkimisväärne positiivne korrelatsioon – suurema sissetulekuga inimesed kasutasid töö juures rohkem internetti.
- Haridus (mõõdetuna kooliaastate arvuga) ja internetioskus olid positiivses korrelatsioonis, seda nii töötavate inimeste kui intervjuerimise ajal töötute seas. Töötute internetioskus oli aga omakorda tunduvalt madalam kui töötavatel inimestel.
- Perekonna sissetuleku ja inimeste internetioskuste vahel oli positiivne korrelatsioon. Samas märgivad Witte ja Mannon, et suurem internetipädevus on pigem märk suuremast kultuurilisest kapitalist kui võimest selle oskuse abil rohkem raha teenida.

- Kõrgema haridusega vanemate lapsed kasutasid suurema tõenäosusega internetti kui madalama haridusega vanemate lapsed; suurema sissetulekuga vanemate lapsed kasutasid internetti rohkem kui väiksema sissetulekuga vanemate lapsed; suurema sissetulekuga vanemate laste internetioskused olid suuremad.

Eelnevaid fakte saab konfliktiteoreetilise lähenemise järgi vaadata kui tõendeid, et kõrgema ja madalama klassi suhe kapitalistlikus ühiskonnas on tõesti sarnane Marxi kirjeldusele.

1.2.2. Kultuurikeskne lähenemine

Kultuurikeskne lähenemine, mis põhineb Saksa sotsioloogi Max Weberi töödel, rõhutab moodsa ühiskonna ebavõrdsuse põhjustena mitut allikat, eelkõige klassi ja staatust. Sotsiaalne klass ja sotsiaalne staatus olid Weberi jaoks seotud, aga erinevad ebavõrdsuse allikad (Witte & Mannon 2010: 86). Klassipositsioon on seotud vara omamise ja oskustega, staatus ühiskonnas aga elustiili ja tarbimisega (Weber 1946: 197, Witte & Mannon 2010: 86 kaudu). Ainuüksi elustiili omaksvõtmisest soovitud staatuse saavutamiseks ei piisa, selleks peavad teised inimese gruppikuuluvust tunnistama, eelkõige vastastikuste sotsiaalsete sidemete ja ühtekuuluvustunde kaudu (Witte & Mannon 2010: 86). Ligipääs erinevatele privileegidele annab inimesele sotsiaalset prestiiži, mille suurus omakorda näitab staatust ühiskonnas. Inimesed erinevad üksteisest oma riiete, autode, teenuste tarbimise ja muu sellise poolest, valikud aga on kultuurikeskse lähenemise järgi sarnased vastavalt inimese staatusele ühiskonnas. Abel ja Cockerham (1993, Witte & Mannon 2010: 88 kaudu) lisavad, et Weber eristas elustiili (*Lebensstil*) ja personaalset eluviisi (*life conduct, Lebensführung*). Personaalne eluviis läheb kaugemale inimese suhtlusvõrgustikust ja elukohast ning hõlmab ka isiklikke valikuid ja individuaalset käitumist. Individuaalse käitumise alasse jäävana ning privileegina saab vaadata ka internetti, mille kasutus peaks vastavalt inimese klassikuuluvusele ja staatusele erinevama.

Selle lähenemise toetuseks toovad Witte ja Mannon mitmeid fakte:

1) Ameerika Ühendriikides 2006. aastal läbi viidud uuringu Pew Internet & American Life Survey tulemuste järgi oli naiste ja valgete tõenäosus küsitlusele eelnenud päeval internetti kasutada suurem kui meestel ja mustanahalistel, ent sotsiaalse klassi näitajaid ehk haridustaset, töötamist/mittetöötamist ja sissetulekut arvesse võttes ei olnud oluline, mis soost

või rassist inimene on. Seega mõjutab internetikasutust eelkõige sotsiaalne klass, millel on kõigest seos soo ja rassiga.

2) Haridustase ja pere sissetulek olid 2005. aasta uuringu Major Moments Survey järgi positiivses korrelatsioonis inimeste erinevate oluliste elusündmuste, näiteks täienduskoolituste, raske haiguse või haigusseisundiga inimese aitamise, lapsele kooli valimise, auto ostmise, suure investeeringu või suuremahulise finantsotsuse tegemise, uue elukoha otsimise, töökoha vahetamise või enda raske haiguse puhul internetist info otsimisega.

3) Organisatsiooni Pew Internet & American Life Project 2007. aasta uuringute järgi vaatasid kõrgema haridusega inimesed internetis videoid tunduvalt rohkem kui madalama haridusega inimesed. Witte ja Mannon järeldasid, et kultuurilisest vaatepunktist viitab selline info kõrgemasse sotsiaalsesse klassi kuuluvate inimeste intensiivse internetikasutusega seostuvale elustiilile.

4) Sotsiaalse staatuse ja internetikasutuse seose toetuseks toovad Witte ja Mannon 2004. aasta uuringu General Social Survey, mille järgi kõrgema prestiižiga ametite esindajad kasutasid interneti märgatavalt rohkem kui madalama prestiižiga ametite töötajad. Lisaks selgus sama uuringu tulemuste analüüsist, et ameti prestiiž ja pere sissetulek seostuvad internetikasutusega teineteisest suurel määral eraldiseisvatena, kuna nende kahe näitaja vahel oli nõrk seos. See fakt sobib kokku kultuurilise lähenemisega.

5) Witte ja Mannoni sõnul mõjutab sotsiaalset staatust ja internetikasutust ka inimese perekondlik taust. Siingi tuli 2004. aasta General Social Survey tulemusi analüüsides välja, et kõrgema hariduse, ameti prestiiži ja sotsiaalmajandusliku staatusega vanemate lapsed kasutasid interneti rohkem.

1.2.3. Funktsionalistlik lähenemine

Funktsionalistlik lähenemine põhineb Prantsuse sotsioloogi Emile Durkheimi töödel. Funktsionalismi järgi on igas modernses ühiskonnas tööjaotus, kus inimesed täidavad seda rolli, mis neile kõige paremini sobib. Tööjaotusega käib Durkheimi järgi kaasas ka ebavõrdsus – ühiskonnas olulisemaid, funktsionaalsemaid rolle täitvad inimesed saavad selle eest ka suuremat erinevat liiki tasu, sest inimestel peab oluliste rollide enda kanda võtmiseks

olema piisav stiimul. Kuna tööjaotus on olemas selleks, et integreerida ühiskonda ja hoida sotsiaalset korda, on ebavõrdsus õigustatud (Witte & Mannon 2010: 118).

Witte ja Mannon pakuvad välja, et ka interneti saab vaadata funktsionalistlikult. Näiteks toovad nad Yahoo! veebilehe, mille analüüsimisest järeldavad, et seal esitatav info on eelkõige kasulik hästi informeeritud ja taiplikele kasutajatele, teiste jaoks valmistab internetis navigeerimine rohkem probleeme, kuna internet pole nende vajadustele vastavalt struktureeritud. Seda võib aga vaadata kui paratamatust, sest interneti selline struktuur annab edasijõudnud kasutajatele initsiatiivi interneti arendamisse panustada, seeläbi paranenud teenustest aga võidavad lõpuks mingil määral kõik.

1.2.4. Kolme lähenemise süntees

Kuigi need kolm lähenemist pakuvad digitaalsele kihistumisele erinevaid põhjuseid, on kõigi kolme ühine joon arusaam, et internet taastoodab ebavõrdsust ning suuremate oskuste ja ressurssidega kasutajad saavad internetist rohkem kasu kui väiksemate oskuste ja ressurssidega kasutajad, mistõttu on võimalik öelda, et kolm teooriat on pigem üksteist täiendavad kui erinevad ja kokkusobimatud. Kultuurikeskne lähenemine väidab, et kõrge sissetuleku ja haridusega inimesi iseloomustab internetile orienteeritud elustiil, funktsionalistliku lähenemise järgi suunab ühiskonnas kõrgemal positsioonil olev grupp inimesi interneti kujunemist oma eelistuste järgi ning saab internetist rohkem kasulikku infot ja ressursse kui teised ühiskonna liikmed. Konfliktiteoreetilise lähenemise järgi kasutab see grupp inimesi interneti oma sissetuleku- ja klassieeliste säilitamiseks (Witte & Mannon 2010: 146). Nõnda saab kolme teooriat vaadata kui ühtset süsteemi.

Selles töös analüüsin Eesti inimeste internetikasutust ka nende kolme viisi abil ning uurin, kas antud lähenemised aitavad seletada sugude internetikasutuse erinevusi.

1.3. Struktuur ja agentsus

Anthony Giddens (1984) vaatleb oma strukturatsiooniteoorias indiviidi ja ühiskonna suhet kui vastastikust mõjutamist. **Struktuur** tähendab kogumit reegleid ja ressursse ühiskonnas, mis on inimeste enda loodud ja nende käitumise tagajärjel tekkinud. Struktuur ei tähenda ainult piiravaid tegureid, vaid on samal ajal nii piirav kui võimaldav (Giddens 1984: 25). Reegleid ja ressursse mõistan selles töös eelkõige töö, tehnoloogia ja pereeluna. Näiteks piirab töölkäimine vaba aega, võimaldab aga samas arvuti ostmiseks raha teenida ja tööl interneti

kasutada. Kodused kohustused ja perega ajaveetmine võivad ühelt poolt ajakulu tõttu piirata tegevuste ringi ja mahtu, mida inimene endale lubada saab, teisalt aga võimaldavad inimestele õnne komponente nagu lapsed ja harmooniline pereelu.

Emirbayer ja Mische (1998: 971) kirjutavad, et **agentsus** koosneb kolmest komponendist:

Korduvuse element viitab inimeste rutiinsele ja oma mineviku käitumis- ja mõtteviiside kordamisele.

Projektiivsuse element tähendab inimestepoolset oma tuleviku planeerimist, mis lähtub nende lootustest, hirmudest ja ihadest.

Praktiline-hindav element viitab inimeste võimele teha elus ettetulevates olukordades valikuid ning normatiivseid ja praktilisi otsuseid.

Agentsust mõistan siin töös eelkõige just inimeste püsiva võime ja soovina oma tegevusi planeerida ja praktilisi valikuid teha, mida võib kokkuvõtvalt nimetada vaba tahte väljendamiseks.

Edaspidi nimetan töös vajadusel inimese tegutsemist piiravaid (nt töötamine jätab vähem aega interneti kasutamiseks) ja samas teatud tegutsemist võimaldavaid (töö juures saab internetti kasutada) väliseid ehk keskkondlikke tegureid, näiteks tööd, ühiskonna korraldust ja ka muid vabas ühiskonnas vabalt valitud, ent siiski kohustusena esinevaid tegevusi, nagu laste eest hoolitsemine, struktuurseteks teguriteks või struktuuriks, ning inimese puhast vaba tahet ja valikut ning sellest tulenevat käitumist agentsuseks.

1.4. Interneti „kodustamine”

Thomas Berker et al (2006) kirjutavad, et traditsiooniliselt tähendab kodustamine metslooma taltsutamist. Sarnaselt saab aga vaadelda ka olukorda, kus inimesed puutuvad kokku uute tehnoloogiatega. Need „kummalised” ja „metsikud” tehnoloogiad tuleb õpetada „potil käima” ehk lõimida nad kasutajate igapäevaelu struktuuri ja rutiini. Kodustamise teooria järgi võivad tehnoloogiad, nagu koduloomadki, pikas perspektiivis saada osaks perekonnast. Mõned tehnoloogiad ei allu kodustamisele, paljudest saab aga igapäevaelu oluline komponent. Kui tehnoloogia kodustamise protsess on olnud edukas, ei pea kasutajad tehnoloogiat enam raskusi tekitavaks tooteks, vaid mugavaks ja kasulikuks tööriistaks. Nii on arenenud ühiskondades läinud näiteks telefoni, raadio ja televisiooniga, mis kõik on minetanud oma

maagilisuse ning saanud osaks igapäevasest rutiinist (Berker et al 2006: 2–3). Käesolevas töös vaatan, kuidas on intervjueritavad „kodustanud” koos arvutiga ka interneti ning kas tehnoloogia kasutamise raskused võivad olla üheks takistuseks interneti kasutamisel.

1.5. Tarvete ja tasude kontseptsioon

„Mõte, et meediakasutus sõltub loodetava auditooriumi liikme tunnetatud rahuldustest, vajadustest, soovidest või motiividest, on peaaegu niisama vana kui meediauurimine ise” (McQuail 2003: 346). Tarvete ja tasude kontseptsioon tekkis 1940. aastatel ja selle peamine uurimisküsimus on, mis otstarbel inimesed meediat kasutavad. Selle suuna järgi on paljudel auditooriumi vajadustel ja huvidel sotsiaalne või psühholoogiline päritolu. Vajadused on näiteks vajadus informatsiooni, lõdvestuse, seltskonna, meelelahutuse või põgenemise järele (McQuail 2003: 346).

1960. ja 1970. aastatel taasavastatud ja edasiarendatud tarvete ja tasude teooria peamised oletused olid järgmised (McQuail 2003: 347):

- Kanali ja sisu valik on üldiselt ratsionaalne ja suunatud teatavate konkreetsete eesmärkide ja rahulduste saavutamisele, seega on auditoorium aktiivne ja selle moodustumist saab seletada loogiliselt.
- Auditooriumi liikmed on teadlikud meediaga seotud vajadustest, mis tekivad personaalsetel (individuaalsetel) ja sotsiaalsetel (ühistel) asjaoludel ja mida saab motivatsioonidena kuuldavaks teha.
- Laias plaanis on personaalne kasu tähtsam auditooriumi moodustumise määraja kui esteetilised või kultuurilised tegurid.
- Kõiki või enamikku auditooriumi moodustumisel olulistest teguritest (motiivid, tunnetatud või saavutatud rahuldused, meediavalikud, taustamuutujad) saab põhimõtteliselt mõõta.

Blumler ja Katz (1974: 20) kirjutavad, et tasude ja tarvete koolkonna uurimisel on (1) sotsiaalse ja psühholoogilise päritoluga (2) vajadused, mis tekitavad (3) ootusi (4) massimeedia või muude allikate suhtes, mis viivad välja (5) erineva meediakasutuse (või

teiste tegevusteni), andes tulemuseks (6) vajaduste rahuldamise ja (7) teised, võib-olla peamiselt mitteplaneeritud, tagajärjed.

Eeldusest, et meedia tarbijad, interneti puhul kasutajad, on oma valikutest ja soovidest teadlikud ning võivad nendest vajadusel rääkida ja enda kohta tõest infot anda, lähtun ka selles töös.

1.6. Internetikasutajate tüübid

Et aidata uuringu tulemusi struktureerida, toon välja internetikasutajate tüüpide kolm jaotust: universaalse, Euroopa internetikasutajate ning Eesti internetikasutajate tüübid. Erinevate tasandite jaotused tõin välja nende võrdlemise eesmärgil, sest jaotused olid veidi erinevad.

Brandtzæg (2010) on maailma eri paigus läbi viidud uuringute tulemuste põhjal püüdnud välja tuua ühtse uue meedia kasutajate tüpologia. „Uue meedia” all pidas Brandtzæg silmas televisiooni, mobiiltelefone, arvuteid, mängukonsoole ja internetti. Brandtzægi järgi võib uue meedia kasutajad jagada kaheksasse gruppi:

1) **Mittekasutajad**

2) **Sporaadilised kasutajad** – vähene internetikasutus; ei kasuta e-teenuseid; vähene huvi; vähene kogemus

3) **Debateerijad** – keskmine internetikasutuse tihedus; tüüpiline tegevus diskussioon ja info saamine ning vahetamine; peamiselt külastab blogisid ja kasutab sotsiaalmeediat

4) **Meelelahutusele keskendujad** – keskmine internetikasutuse tihedus; tüüpiline tegevus mängude mängimine ja videote vaatamine, kuid lisaks ka edasijõudnud internetikasutus, nt programmeerimine, *online*-ostlemine, kasutaja loodud veebisisu

5) **Suhtlejad** – keskmine internetikasutuse tihedus; tüüpilised tegevused suhtlemine, pere ja sõpradega ühenduse hoidmine; peamine platvorm sotsiaalmeedia

6) **Hiilijad** – keskmine internetikasutuse tihedus; tüüpiline tegevus ajaviitmine, passiivne sotsiaalmeedia, jututubade jms sisu jälgimine; peamised platvormid sotsiaalmeedia, kasutaja loodud veebisisu, *online*-ostlemine

7) **Pragmatilised kasutajad** – keskmine internetikasutuse tihedus; kasutavad meediat info leidmiseks; on kasulikkusele suunatud; tihti kasutavad internetti seoses tööga; kasutavad e-teenuseid; vähe meelelahutuslikku meediakasutust

8) **Edasijõudnud** – kõrge internetikasutuse tihedus; tegelevad kõigega (mängimine, ostlemine, programmeerimine, e-teenused jne); kasutavad kõiki meediakanaleid

Brandtzæg, Heim ja Karahasanovic (2010) jaotavad Euroopa internetikasutajad küllalt sarnaselt, kaheksase jaotuse asemel jagavad nad kasutajad aga viide gruppi:

1) **Mittekasutajad** – ei kasuta internetti regulaarselt

2) **Sporaadilised kasutajad** – kasutavad internetti vähe ja ebakorrapäraselt, näiteks e-posti ja muude spetsiifiliste tegevuste jaoks

3) **Meelelahutusele keskendujad** – kasutavad internetti teistest enam internetiraadio ja -TV jälgimise jaoks, muusika ja mängude allalaadimiseks ning vestlemiseks

4) **Pragmatilised kasutajad** – kasutavad internetti teistest enam erinevat tüüpi info leidmise ja teenuste, näiteks kaupade kohta info leidmise ja e-teenuste jaoks

5) **Edasijõudnud** – kasutavad internetti kõige jaoks ning kõigist kasutajatest kõige suuremal määral, kuid kalduvad siiski pigem pragmaatilise kui meelelahutusliku internetikasutuse poole

Pruulmann-Vengerfeldt ja Kalvet (2008) toovad Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi 2003. ja 2005. aasta uuringute põhjal välja kuus Eesti internetikasutajate põhilist tüüpi:

Mitmekülgne, tarbimisele orienteeritud kasutaja (10% kõigist internetikasutajatest)

Teevad enamikku tegevustest teistest rühmadest sagedamini. Tarbivad sagedamini erinevat sorti infot, kasutavad sagedamini internetti avalikuks kommunikatsiooniks, endale sobiliku teenuse või kauba ostmiseks/leidmiseks ning otsivad interneti vahendusel tööd, turismiinfot ja eluaset.

Enam kui kaks kolmandikku neist on 20–44aastased, nad jagunevad hariduse suhtes võrdlemisi ühtlaselt, on keskmisest kõrgema sissetulekuga, valdavalt eesti keelt kõnelevad inimesed, nende seas on oluliselt enam mehi. Enam kui kaks kolmandikku mitmekülgsetest kasutajatest hindab oma arvutioskust heaks või väga heaks.

Suhtlemisele ja meelelahutusele orienteeritud kasutaja (18% kõigist internetikasutajatest)

Otsivad ennekõike meelelahutust, lisaks iseloomustab avalik suhtlemine ja pragmaatiline kasutus. Küllastavad teistest sagedamini jututube, kasutavad rohkem MSNi ja mängivad enam internetimänge. Samuti suhtlevad aktiivselt foorumites, loevad ja kirjutavad kommentaare. Selline internetikasutuse tüüp puudub vanemate kui 55aastaste seas.

Sooliselt jagunevad võrdselt, kuid enam kui 85% neist on alla 30 aasta vanused. Enam kui 40% neist hindab oma arvutikasutusoskust heaks.

Pragmaatiline töö- ja infokeskne kasutaja (19% kõigist internetikasutajatest)

Kõige aktiivsemad e-posti kasutajad, kasutuspraktikatesse kuuluvad ka mitmed teenused, mis konkreetselt nende igapäevaelu parandavad (hinnavõrdlused, turisminfo, bussiinfo jne).

Kaks kolmandikku neist on 20–44aastased ning pigem kõrgema haridusega. Umbes poolte sissetulek pereliikme kohta on keskmine või kõrgem ning nad on pigem eesti keele kõnelejad. Siin grupis on oluliselt rohkem naisi kui mehi.

Meelelahutusliku ja pereinfo kasutaja (14% kõigist internetikasutajatest)

Peamised tegevused internetis on seotud pereelu ja meelelahutusega, kuid nad on ka võrdlemisi aktiivsed avaliku info kasutajad. On teistest rühmadest aktiivsemad muusika ja filmide allalaadijad ning internetitelevisiooni ja -raadio kasutajad ning naljade ja koomiksitate lugejad. Samuti on see rühm kõige aktiivsem internetist perega seotud info otsija.

Sooliselt on grupp ühtlaselt jaotunud. Valdavalt keskharidusega, madalama või keskmise sissetulekuga ning nende seas on oluliselt rohkem vene keelt kõnelevaid inimesi.

Siin grupis on kõige rohkem neid, kelle arvutioskus on rahuldav, kuid tervelt 20% hindab oma arvutioskuse väheseks või täiesti puudevaks.

Avaliku ja praktilise info kasutaja (21% kõigist internetikasutajatest)

Valdav osa tegevusi internetis on seotud pigem info saamisega kui ise internetis toimivas osalemisega. On võrdlemisi aktiivsed foorumites teiste postitusi lugema, kuid väga passiivsed ise kommentaare kirjutama. Samuti on nad võrdlemisi aktiivsed e-posti kasutajad.

Üle poole neist on kõrgema haridusega ning keskmise või keskmisest kõrgema sissetulekuga pereliikme kohta. Nende seas on oluliselt rohkem eesti keelt kõnelevaid inimesi. Nad on väga kogenud internetikasutajad. Oma arvutioskusi peavad siia gruppi kuulujad valdavalt rahuldavaks.

Vähekasutaja (18% kõigist internetikasutajatest)

On kõige passiivsem grupp. Teistest veidi rohkem esinevad tegevused internetis on ajalehtede lugemine, ilmateadete vaatamine, pangatehingute tegemine ning vähesel määral ka e-posti kasutamine. Jagunevad ühtlaselt meeste ja naiste vahel, nende seas on enam vanemaid kasutajaid – üle 40% neist on üle 45aastased. Nad on valdavalt keskharidusega. Sissetulekutelt kuuluvad pigem vähem jõukamate sekka, 75% sissetulekud jäävad keskmisest madalamaks. Nende seas on kõige vähem neid, kes kasutavad internetti igapäevaselt – vaid 11% teeb seda tööl ja 25% kodus. Ligi kaks kolmandikku ei kasuta internetti üldse tööl ega koolis ning neljandik ei kasuta internetti üldse kodus. See grupp on ka kõige madalama arvutioskust puudutava enesehinnanguga – 57% neist hindab oma arvutioskuse väheseks või täiesti puuduvaks.

1.7. Erinevused meeste ja naiste internetikasutuses

2011. aastal kasutas Eesti naistest internetti 77,2%, Eesti meeste vastav näitaja oli 75,7% (Statistikaamet 2011). Seega kasutavad mehed ja naised internetti ligikaudu võrdselt, mistõttu ei ole Eestis põhjust rääkida sugudevahelisest digitaalsest ligipääsulõhest. Mõlema sugupoole puhul mõjutab internetikasutust väga tugevalt vanus, meelelahutuse eesmärgil interneti kasutamine on kõige sagedasem noorimas vanuserühmas, 15–19aastaste seas, ning hakkab siis järsult langema. Töö ja infoga seoses kasutamine aga on kõige madalam vanuses 15–19, tõuseb siis mõlema soo puhul tunduvalt eluaastatel 20–29, meeste puhul jääb sealtmaalt kuni vanusegrupini 55–64 enam-vähem stabiilseks ning langeb siis veelgi, naiste puhul aga tõuseb vanuses 30–54 märgatavalt, langeb järsult vanuserühmas 55–64 ning tõuseb veidi vanuserühmas 65–74 (Kalmus et al 2012).

Meeste ja naiste internetikasutus erineb mitte sageduse, vaid sisu poolest – Eesti mehed kasutavad internetti naistest sagedamini sotsiaalmeedia ja meelelahutuse jaoks (*sõprade ja tuttavate kohta info otsimine sotsiaalsõrgustikes; sõprade ja tuttavatega suhtlemine; meelelahutuse otsimine (mängud, muusika, filmid); foorumites, blogides jne osalemine;*

muusika, filmide, programmide jagamine; jne), naised kasutavad internetti meestest sagedamini seoses informatsiooni otsimise ja tööga (*avalike institutsioonide kohta info otsimine; e-teenuste kasutamine; tööga seotud suhtlus klientide ja kolleegidega; uudiste lugemine; praktilise info otsimine, nt. ilm, bussigraafikud; jne*) (Kalmus et al 2011). Edaspidi kasutan töös mõisteid **sotsiaalmeedia ja meelelahutusega** seotud ning **info ja tööga** seotud **internetikasutus** eelpoolmainitud faktoreid hõlmavate koondmõistetena.

Kalmus et al (2011) pakkusid välja ka hüpoteesi, et naiste suurem info ja tööga seotud internetikasutus võib olla seotud nn **teise vahetusega** (Hochchild & Machung 1989, Kalmus et al 2011 kaudu) ehk naiste rolliga ühiskonnas, mis seostab naisi lisaks päevatööle ka meestest tunduvalt rohkem laste eest hoolitsemise ja kodu korras hoidmisega, mistõttu neil võib jääda vähem aega meelelahutuseks.

Viimast hüpoteesi toetab ka Suurbritannias läbi viidud uuring, kust selgus, et mehed kasutavad naistest tunduvalt rohkem internetti spordiga seotud info otsimiseks, humoorika sisuga lehtede külastamiseks, videote vaatamiseks ja allalaadimiseks, mängude mängimiseks, hasartmängimiseks ja seksuaalse sisuga lehtede külastamiseks. Naised ületasid mehi märgatavalt vaid tervise ja meditsiiniga seotud info otsimisel (Dutton et al 2009: 20).

Et naiste keskmiselt suurem interneti kasutamine töö ja informatsiooni jaoks võib olla seoses naiste rolliga ühiskonnas, vihjab ka Kalmuse, Talvese ja Pruulmann-Vengerfeldti (2012) uuringu tulemus, et vanuses 15–29 ja 55–64 sugude vahel internetikasutuse erinevusi peaaegu ei esinenud, vanuses 30–54 aga, mis on naiste puhul tõenäolisem aktiivse lastekasvatamise aeg (ema keskmine vanus lapse sünnil oli 2010. aastal 29,34 aastat (Statistikaamet 2010)), ületas naiste töö ja informatsiooniga seotud internetikasutus meeste oma tunduvalt. Samas ei seleta see hüpotees, miks naiste internetikasutus töö ja info eesmärgil vanuses 65–74 võrrelduna vanuserühmaga 55–64 veidi kasvab, meeste oma aga langeb järsult kõigi vanusegruppide madalaimale tasemele.

Lisaks kulutas Statistikaameti järgi keskmine Eesti mees 2009.–2010. aastal 197 minutit päevas tasulisele tööle, keskmine naine aga 161 minutit. Majapidamisele ja perekonnale kulutasid mehed keskmiselt 155 minutit, naised aga 248 minutit päevas. Vabale ajale kulus meestel 366, naistel 316 minutit päevas (Statistikaamet 2010). Soolise võrdõiguslikkuse 2009. aasta monitooringust (Vainu et al 2010: 123) selgus lisaks, et naised vastutavad Eesti

perekondades meestest tunduvalt sagedamini igapäevase poeskäimise, söögitegemise, nõudepesu, riiete pesu ja korrashoiu, tubade koristamise ja isegi pere rahaasjade korraldamise eest. Meeste vastutusalaks on naistest rohkem vaid auto sõidukorras hoidmine ja kodused remonditööd.

Eelnev info annab alust arvata, et kuna meestel ja naistel on keskmiselt erinevas mahu kohustusi, võivad nende erinevad sotsiaalsed rollid mõjutada ka internetikasutust.

2. Meetod ja valim

Selles peatükis esitan kõigepealt uurimisküsimused, mille paigutasin töö loogilisema ülesehituse nimel tavapäratul kombel meetodi peatükki. Seejärel kirjeldan töö meetodit, valimit ja kavu, mille järgi viisin läbi intervjuud.

2.1. Uurimisküsimused

Töö peamine uurimisküsimus, millele vastust otsin, on järgmine:

Millised on intervjueeritavate põhjused just selliseks internetikasutuseks?

Internetikasutusele on peamise uurimisküsimuse juures lisatud täiend „just selliseks”, sest töö ei uuri mitte lihtsalt seda, miks inimesed internetti kasutavad, vaid miks nad teevad seda just nii, nagu teevad, ning mitte teisiti.

Et töö tulemuste osa oleks võimalik paremini struktureerida, jaotan põhilise uurimisküsimuse kaheks: üks abistav uurimisküsimus keskendub kõigile põhjustele, miks intervjueeritavad üldse internetti kasutasid, teine sellele, kuivõrd intervjueeritavad tunnevad, et miski nende internetikasutust piirab. Nendele kahele küsimusele otsin tulemuste peatükis ka vastuseid, kokkuvõttes peaksid vastused neile kahele küsimusele andma vastuse peamisele uurimisküsimusele. Kaks abistavat uurimisküsimust on järgmised:

Mis eesmärkidel kasutavad intervjueeritavad internetti?

Kas ja mil määral tajuvad intervjueeritavad internetikasutust takistavate tegurite olemasolu?

Töö ainus **hüpotees** on, et naiste sagedamat informatsiooni ja tööga seonduvat internetikasutust põhjustab naiste roll Eesti ühiskonnas, mis näeb laste kasvatamist ja kodu korrashoidu eelkõige naiste ülesandena ning jätab neile seeläbi vähem vaba aega ja paneb kohustustega toimetulemiseks internetist infot otsima.

2.2. Meetod ja selle rakendamine

Töö uurimismeetodiks on poolstruktureeritud intervjuu. Laheranna (2008: 177) järgi on intervjuu suur eelis teiste andmekogumismeetodite ees paindlikkus ja võimalus andmekogumist vastavalt olukorrale ja vastajale reguleerida. Intervjuud eelistatakse ka juhul,

kui uurijal on vastuste suunda raske ette näha; kui intervjuueeritav võib rääkida teemast rohkem, kui intervjuueerija on osanud ette näha; kui soovitakse vastuseid täpsustada; kui soovitakse saada põhjalikku teavet (Hirsjärvi et al 2005: 192–193, Laherand 2008: 177–178 kaudu). Kõik eelnevad on ka põhjused, miks sai valitud just selline meetod, eelkõige oli oluline täpsustuste küsimise võimalus, mida kvantitatiivne meetod ei paku.

Küsimusi püüdsin loogilise järgnevuse hoidmise huvides esitada sellises järjekorras, nagu kavas, ent intervjuud läbi viies lähtusin eelkõige põhimõttest, et kõik küsimused saaks esitatud. Seetõttu muutsin vajadusel intervjuueeritava vastustest lähtuvalt küsimuste järjestust.

Intervjuude analüüsimisel kasutasin vertikaalanalüüsi (*cross-case analysis*) ehk vaatasin erinevaid kindlaid teemasid läbi kõigi vastajate hinnangute (Vihalemm 2012).

Valitud meetodi peamine miinus on loogiliselt, et uuringu tulemusi ei saa väikese valimi tõttu ja kvalitatiivsele meetodile omaselt üldistada laiemale populatsioonile. Suurt valimit aga ei olnud võimalik intervjuuerida, kuna kvantitatiivse uuringu tarvis ei jätkunud vajalikku ressursi.

Suurema osa intervjuudest viisin läbi intervjuueeritavate kodudes, kaks intervjuud on tehtud vastajate töökohtades. Intervjuude keskmine pikkus oli ligikaudu 17 minutit. Ainuke probleem, mida tuleb mainida, ilmnes paar 2 juures, sest nad ei soovinud esialgu intervjuusid pakutud viisil läbi viia (et üks paariline ei kuule teise intervjuud). Lõpuks õnnestus mul neid siiski nii intervjuuerida, et ühte poolt küsitledes oli teine teises toas, ent kuna tubasid ei eraldanud uks ja juttu võis teise tuppa siiski kuulda olla, ei julgenud ma mõlema paarilise käest küsida, kuidas jaotub nende koduste tööde tegemine, sest pelgasin, et küsides sama teema kohta enne naise ja pärast mehe käest, võib naine sellest järeldada, et ma ei usalda tema vastuseid. Ent see üks detail ei tohiks intervjuude väärtust muus osas kahandada, sest interneti puudutava info kohta sain ma mõlemalt vastused.

Lisade peatükis paiknevates intervjuude täistekstides on intervjuueeritavad tähistatud initsiaalidega, mis pole vastajate nimedega seoses, vaid said valitud selle järgi, millist tähte oli klaviatuuril mugav pidevalt kasutada. Transkriptsioonides esinevad komad keeleliselt valedes kohtades, näiteks „ja” või „ehk” ees, tulenevad sellest, et märgistasin komadega vastajate mõttepause.

2.3. Valim

Töö valimisse kuulus 12 inimest. Kuigi algselt oli plaanis intervjueerida 10 eesti ja 10 vene rahvusest inimest, jäid lõplikku valimisse siiski ainult eestlased, sest mõlema rahvuse analüüs oleks olnud liiga mahukas. Esialgu oli plaanis intervjueerida viit eestlaste paari ehk kokku kümnet inimest, ent lõpuks kogunes intervjuusid kaksteist, kuna niiviisi hõlmas valim ka üle seitsmekümneseid internetikasutajaid. Seega kuulus valimisse kuus paari. Paare intervjueerisin ma eeldusega, et paarisuhtes olevad inimesed on sarnase elustiiliga ja seetõttu on vähem muutujaid, mis võivad internetikasutust mõjutada (näiteks lihtsalt samast vanuserühmast meeste ja naiste puhul). Lisaks kasvatavad paarid koos lapsi, mistõttu andis selline valim võimaluse analüüsida mõlema poole kirjeldust sama olukorra, näiteks laste kasvatamise või koduste tööde tegemise korra kohta.

Intervjueeritavad jagunesid kuude vanusegruppi: 20–29, 30–39, 40–49, 50–59, 60–69, 70–79. Vanusegrupid ei olnud väga täpselt piiritletud, eesmärk oli eelkõige leida paare erinevatest vanuserühmadest.

Et intervjueeritavate vastuseid oleks võimalik omavahel võrrelda ning et nende internetikasutus võiks teoreetiliselt olla võimalikult sarnane, kuulusid kõik intervjueeritavad samasse sotsiaalsesse klassi, mille määratlesin nende ameti ja hariduse järgi. Klassiks sai valitud keskklass (tänapäeva ühiskondades kõige arvukam sotsiaalne klass, kuhu Aimre (2005: 238) järgi kuuluvad nt väikese äri pidajad, farmerid, kõrgharidusega mäenedžerid, spetsialistid, kontoriametnikud, õpetajad, keskastme meditsiinitöötajad jt), kuna selle klassi esindajate rohkuse tõttu võis eeldada, et intervjueeritavaid on lihtne leida ning näiteks sissetuleku järgi oleks inimesi keerulises majandusolukorras raske klassidesse paigutada. Seetõttu sattusid valimisse inimesed, kellel on vähemalt keskharidus ning kes töötavad keskklassi ametikohal, on üliõpilased või pensionil olevad endised keskklassi ameti pidajad. Kahel intervjueeritaval oli küll keskeriharidus, ent selle lugesin samuti vähemalt keskhariduse alla kuuluvaks.

Intervjueeritavad leidsin nii võõraste kui oma tuttavate seast, mis on ka põhjus, miks osa intervjuudest on tehtud sina-vormis. Seega on tegu pooleldi mugavusvalimiga. Tuttavaid julgesin intervjueeritavate hulka kaasata, kuna ei näinud antud teema puhul ohtu, et tutvus võiks vastuseid mõjutada.

Kõigil intervjueeritavatel oli kodus interneti püsiühendus.

Valimit kirjeldab järgmine tabel, kus M tähistab meest ja N naist ning number tähe järel intervjueeritava vanust aastates:

Tabel 1. Valim

Paar 1: vabaabielus, 0 last	N23 keskharidus, üliõpilane	M21 keskharidus, üliõpilane
Paar 2: vabaabielus, peres 2 last (7a, 2a)	N35 keskeriharidus, ostumüügi assistent	M35 keskeriharidus, müügiesindaja
Paar 3: abielus, peres 4 last (21–28a)	N48 kõrgharidus, piirkonna juht	M45 kõrgharidus, kliendihaldur
Paar 4: abielus, peres 1 laps (21a)	N53 keskharidus, koolitaja	M53 kõrgharidus, ostujuht
Paar 5: abielus, kaks last (41a, 30a)	N66 kõrgharidus, õpetajametoodik	M66 kõrgharidus, professor
Paar 6: abielus, kaks last (35a, 31a)	N73 kõrgharidus, pensionär, viimane amet www-spetsialist	M75 kõrgharidus, pensionär, viimane amet vanemteadur

2.4. Intervjuu kava

Lisade peatükis paiknev intervjuu kava sai koostatud peamiselt selle töö üheks aluseks olnud artiklist (Kalmus et al 2011) lähtuvalt, millest selgus, et mehed kasutavad internetti naistest sagedamini meelelahutuseks ja naised meestest sagedamini praktilistel eesmärkidel. Eelnevale infole tuginedes ja töö hüpoteesist lähtuvalt keskendus osa intervjuu küsimustest kohustustele, et selgitada, kas ja mil määral mõjutavad Eesti ühiskonnas peamiselt naiste õlgadel lasuvad kodu korrashoiu ja laste eest hoolitsemise kohustused intervjueeritavate internetikasutust. Teine osa küsimustest uuris, mil määral mõjutavad inimeste internetikasutust nende personaalsed eelistused ja vaba valik. Lisainformatsiooni saamiseks olid kavas ka küsimused selle kohta, kui tihti, kui palju, kus, mille jaoks ja milliste seadmetega intervjueeritavad internetti kasutavad.

Sotsiaalse tausta kohta küsisin vastajatelt enne intervjuud, lindistatud intervjuud algasid teise punktiga.

Intervjueeritava M21 intervjuu on sama, mis käesolevale tööle eelnevas seminaritöös ning on läbi viidud algse kava, lisade peatükis paikneva **intervjuu kava 1** järgi. Sellest ning teisest seminaritöö jaoks läbi viidud intervjuust (mida ma siia töösse ei kaasanud, kuna intervjueeritav oli vallaline) selgus, et sujuvama intervjuu huvides võiks kava järgnevate

intervjuude jaoks veidi kohendada. Uue kava jaoks täpsustasin mõnede küsimuste sõnastust, muutsin esimeste küsimuste järjekorda ning lisasin kohustuste juurde eraldi küsimused kodu korrashoiu ja töö kohta. Ülejäänud 11 intervjuud viisin läbi teise kava, lisades asuva **intervjuu kava 2** järgi.

3. Tulemused

Tulemuste osa on uurimisküsimuste järgi kaheks jaotatud. Esimese uurimisküsimuse alla koondasin kõik erinevad eesmärgid ja tegevused, millega seoses inimesed internetti kasutavad, ning ka need veebilehed ja rakendused, mida intervjueeritavad vaba tahte tõttu ei kasuta. Teise küsimuse alla koondasin tegurid, mis intervjueeritavate enda sõnul piiravad nende internetikasutust, ning ka need tegurid, mida nad ise takistavana välja ei toonud, ent mille kohta sai järeldada, et antud asjaolu takistab mingil moel nende internetikasutust.

3.1. Mis eesmärkidel kasutavad intervjueeritavad internetti?

3.1.1. Töö ja kooliga seonduv internetikasutus

Kaks intervjueeritavat olid pensionärid, kaks üliõpilast käisid kooli kõrvalt ka tööl ning ülejäänud kaheksa inimest töötasid täiskohaga, seega oli kaheteistkümnest intervjueeritavast kümne elus tööl oluline roll. Kahel üliõpilasest intervjueeritaval oli peamine tööga võrdväärne kohustus õppimine, seega koondasin töö ja õppimise sama punkti alla.

Mõlemad üliõpilased kasutasid internetti kooliga seoses väga palju.

EM21: „... minu jaoks ilmselt see põhivajadus internetis on, õppimise ajal, on, on jah õppematerjalide kättesaamine ja mingite uurimuste kohta informatsiooni saamine.”

N23: „... ja kodus on ka hästi palju seoses koolitööga, näiteks artiklite otsimine, informatsiooni otsimine ...”

Samas tuletas **M21** meelde, et kool on oluline just õppeaasta sees, mitte suvel: „Aga kui sa suvel minuga teeks seda intervjuud ja tahaksid ainult tolle aja kohta, siis oleks jällegi vastupidi, et suvel ma ju ei võta midagi sealt õppematerjalide jaoks.”

Teised intervjueeritavad õppetööga tegelemist ei maininud. Seitse kümnest töölkäivast intervjueeritavast, kellest viis olid mehed, kasutasid aga internetti tööl viibides. Nendest viis, kellest kolm olid mehed, kasutasid tööl viibides internetti tööga seotud tegevuste jaoks, M45 ja M66 lisaks tööasjadele ka uudiste lugemiseks. Mõlemad naised, N48 ja N66, kasutasid internetti ainult töö tarvis, vastavalt tarnijate kohta info otsimiseks ja e-kooli kasutamiseks. M21 kasutas tööl internetti ainult meelelahutuse, M35 ainult uudiste lugemise jaoks. Kolm intervjueeritavat, kes tööl internetti ei kasutanud, olid naised: N53 ei töötanud regulaarselt

ning tema töö ei hõlmanud internetti, N35 ütles, et töö ei jää aega interneti kasutamiseks ja N23 ei täpsustanud, miks ta töö juures internetti ei kasuta.

Neli intervjuueeritavat ütlesid, et kasutavad internetti tööga seoses ka tööst vabal ajal. Kaks neist, M21 ja N53, ütlesid, et teevad seda väga vähesel määral, N66 kasutas kodus õpetajatööga seoses e-kooli ning M66 professorina luges kodus internetist erialast kirjandust.

N23 ja N35 ei maininud tööga või tööl internetikasutust üldse.

Seega, suurem osa töötavatest intervjuueeritavatest kasutas internetti kas tööl või tööga seoses, kaks pensionäri tööl ei käinud ning tööga või endise töökohaga seoses internetti ei kasutanud.

Mehed kasutasid töö juures ja tööga seoses internetti suuremas mahus ja rohkematel juhtudel kui naised: tööl kasutasid internetti ainult kaks naist (mõlemad ainult töö tarbeks) ja kodus tööga seoses arvestataval määral (rohkem kui enda hinnangul väga vähe) üks naine, kõik töötavad mehed aga kasutasid tööl internetti (nendest kolm lugesid tööl ka uudiseid), üks mees kasutas internetti arvestataval määral töö jaoks ka kodus.

3.1.2. Töö- ja kooliväliste kohustustega seonduv internetikasutus

Töö- ja kooliväliste kohustuste alla lugesin ma kõik sellised tegevused, mis ei ole inimese põhitöö või kool, kuid mida saab siiski nimetada kohustusteks. Kuigi termini „kohustus” piirid on vaieldavad, lugesin ma siia alla kodu korrashoiu ja laste eest hoolitsemise, kohustusena tunnetatud trenni aga kohustuste hulka ei arvanud, kuna enda vormis hoidmiseks mõeldud trenn on reeglina siiski tunduvalt vabatahtlikum tegevus kui näiteks kodused tööd või laste eest hoolitsemine. Kuna mitu intervjuueeritavat seostas praktilise (bussiaegade ja kaupade ostmisega seotud) info otsimist tööväliste kohustustega, koondasin ka praktilised tegevused siia alajaotusesse.

Kolm intervjuueeritavat ütlesid, et ei kasuta koduste tööde ja muude kohustustega seoses üldse internetti. Üks intervjuueeritav küll vastas küsimusele, ent tõi kohustustega seotud internetikasutuse all välja poliitilise ühenduse diskussioonide jälgimise ja elulooringi juhendamise ning mainis viimase puhul, et see ei puutu internetiga eriti kokku. Kuna sama intervjuueeritav muude kohustustega seonduvat internetikasutust ei maininud, järeldasin, et pigem ta kohustustega seoses internetti ei kasuta, sest tema enda sõnade järgi oli ta poliitilises

ühenduses passiivne liige ja pigem jälgis diskussioone kui osales, mingeid ülesandeid või kohustusi ta seoses selle ühendusega ei maininud.

N53 mainis, et ilmselt kasutab küll internetti kohustustega seoses, aga teeb seda nii, et ei pane ise täheleegi, mistõttu ta midagi konkreetset välja ei toonud.

Ülejäänud intervjueritavate vastuste ühisosa oli esiteks maksete teostamine internetis, mida mainis neli intervjueritavat, kellest kolm olid naised. Samas on tõenäoline, et makse maksid internetis neist kõik või vähemalt igast paarist üks inimene, aga kuna intervjuu kavas maksete kohta eraldi küsimust ei olnud, siis tõenäoliselt mõned intervjueritavad lihtsalt ei maininud antud tegevust.

Kolm intervjueritavat, kellest kaks olid mehed, mainisid asjade ostmise või müümisega seotud internetikasutust.

M66: „... mõne nisukese tähtsama ostu ettevalmistamiseks otsida infot kuskilt nende asjade kohta ...”

N35: „... kasulikku ma saangi seda, et kui ma kas käin seal laste nende ostu-müügi lehtedel, kus saab riideid osta, siis ma seal käin, ostan ja müün.”

Kolm intervjueritavat, kellest kaks olid mehed, mainisid bussiaegade vaatamist kas enda või teiste tarbeks, kõige sagedamat säärast internetikasutust mainis **N23:** „... minu kaudu käib kogu informatsioon bussiaegade kohta, vanaema puhul ...”

Kaks meessoost intervjueritavat mainisid, et otsivad pisteliselt internetist infot koduste tööde kohta.

M45: „Eile ma uurisin heki istutamist. /.../ Noh, see on pisteline, see sõltub sellest, kas mul parasjagu midagi vaja on.”

M53: „... kas või näiteks remondi jaoks, kui et poodi minna, teinekord vaatad, et kas on seal või seal poes ...”

Üks intervjueritav mainis veel muu erialaga seotud organisatsiooni liikmestaatusest tulenevaid kohustusi.

N66: „... infovahetus, et mulle registreeritakse näiteks ja, annan, saadan selle teate välja ja, niisugused asjad on ...”

Seega mainis mitu intervjuueeritavat teatavat internetikasutust seoses koduse majapidamisega, peamiselt seoses asjade ostmise, maksude maksmise ja ehitamisega. Kuna ainult ühel intervjuueeritud paaril olid aktiivset kasvatamist ja hooldamist vajavad lapsed (teiste lapsed olid kõik täisealised), mainis ka ainult üks inimene – paari naispool – interneti kasutamist seoses laste kasvatamisega ning sealtki vaid e-kooli.

Vastuste põhjal võib öelda, et mehed ja naised kasutasid tööväliste kohustuste jaoks internetti ligikaudu võrdselt, naised tegelesid rohkem maksetega, mehed otsisid remondi või ehitusega seotud infot. Bussiaegade ja tarbimisega seoses kasutasid internetti nii mehed kui naised, aga mõlemat mainisid mehed rohkematel juhtudel. Vastustest jäi ka mulje, et töö- ja kooliväliste kohustustega seonduv osa moodustab mõlema soo internetikasutusest üsna väikese osa.

N35: „Üldiselt mitte. Makse maksan aint internetis, aga no need on sellised, koduste kohustustega mul ei ole.”

M66: „Üsna vähe. Ma arvan, et noh, nihukese, noh, mõnikord küll, kui seal bussi sõiduplaane vaadata ...”

3.1.3. Meelelahutuse, hobide ja huvidega seonduv internetikasutus

Kaks intervjuueeritavat, N66 ja N35, ütlesid, et ei kasuta internetti meelelahutuseks üldse. Mõlemad mainisid sealjuures, et neil on väga vähe vaba aega, kuid ei leidnud samas, et sooviksid internetti oluliselt rohkem kasutada. Ülejäänud 10 intervjuueeritavat mainisid kõik oma internetikasutuse juures mingit meelelahutuslikku aspekti.

Kuus kümnest intervjuueeritavast, kellest neli olid mehed, ütlesid, et kuulavad internetist muusikat. Naistest mainisid muusika kuulamist N23 ja N48. Ainukesena tõi muusika kuulamise just populaarsest Youtube'ist välja **M21:** „Ma kuulan muusikat näiteks, Youtube'ist.”

M53 ja M21 vastasid, et kasutavad internetti filmide vaatamiseks või allalaadimiseks, N53 sõnul tõmbab talle vaatamiseks filme poeg ning M45 ütles, et enam ta filme alla laadida ei viitsi, ilmselt oli ta seda aga teinud varasemalt.

Neli intervjuueeritavat, kellest kolm olid mehed, mainisid Youtube'i kui videote vaatamise lehekülge, sealhulgas **N48** vastusest ei saa kindlalt järeldada videote vaatamist kui muusikast eraldiseisvat tegevust: „*Youtube'i vaatan aeg-ajalt, kuulan muusikat*”

N73 mainis meelelahutusena ka perekonnaloo uurimist, täpsemalt Saaga ja Geni lehekülgede kasutamist.

N73: „*See on ka meelelahutus, see Saaga, või, suguvõsa uurimine on ka meelelahutus tegelikult minu jaoks.*”

Pooled intervjuueeritavatest, kes omakorda jagunesid sooliselt võrdselt, ütlesid, et kasutavad internetti mingil määral oma hobide või huvialade jaoks info leidmiseks.

M21: „*... kui ma ei oska midagi, siis kui ma panen Google'isse sisse et how to perform something onju, siis tuleb lihtsalt lehekülgede viisi õpetusi, kuidas midagi teha ...*”

Naiste huvid olid kõige rohkem seotud kokandusega, selle jaoks kasutas internetti kolm naist. Korra mainiti ka käsitööd.

N48: „*On vaja koogiresepti või on vaja, ma ei tea, mingit põõsast otsida või ükskõik mis infot ...*”

N23: „*... kudumiseks kusjuures olen kasutanud küll, informatsiooni saamiseks ...*”

Meeste huvialade hulgas keskseid teemasid ei olnud, mainiti näiteks suveniiride valmistamise ja kirjatööga seotud internetikasutust.

M75: „*... igasugused kirjutamised, siis kui seal tulevad mingisugused asjad ette, vot siis ma kasutan küll internetti, mul on küll ÕS olemas ja nii edasi, aga internetist on sageli kergem neid asju vaadata ...*”

Kaks noorimat intervjuueeritavat, M21 ja N23, kasutasid internetti seoses trenniga.

N23: „*... trenni ajad lepime internetis ...*”

Vastuste põhjal võib kokkuvõtvalt öelda, et mehed kasutasid internetti meelelahutuseks rohkem, sest mehed mainisid internetist muusika kuulamist kaks korda enamatel juhtudel kui naised; filme laadisid või olid alla laadinud ainult mehed; Youtube'i vaatamist mainis kolm

meest ja üks naine; kaks vastajat, kes internetti meelelahutuseks ei kasutanud, olid naised. Hobide ja huvidega seonduv internetikasutus oli meeste ja naiste puhul ligikaudu võrdne.

3.1.4. Suhtlemine

Kuigi mitu intervjuueeritavat tõi suhtlemise välja meelelahutust puudutavale küsimusele vastuseks, tegin ma suhtlusest eraldi alajaotuse, koondades siia kõik internetisuhtlust puudutavad vastused. Näiteks Facebooki saab kasutada nii info, meelelahutuse kui suhtlemise jaoks, ent sotsiaalvõrgustikud paigutasin siiski suhtluse alla, et vältida nende jagamist mitme alapunkti vahel ja seeläbi tulemuste lugemist lihtsustada.

Kõik intervjuueeritavad mainisid mingil määral interneti kasutamist suhtlemiseks.

E-kirja teel suhtlemist mainis üheksa intervjuueeritavat, kellest viis olid naised. Kaks neist ütlesid, et e-posti ei kasuta, ent laususid samas, et kasutavad seda töö juures, kuid ei pidanud töö juures e-kirjade lugemist päriselt e-posti kasutamiseks. M35 ütles seejuures, et töö on tegu programmisese meilisuhtlusega, millel pole internetiga pistmist.

M35: „Noh need lähevad mul kõik, ütleme, noh põhimõtteliselt töö aja sees on mul kõik need e-kirjad, et noh seal nagu internetiga vist pole pistmist, et see on nagu programmisene, et seda mitte nagu.”

N35: „Väga harva, kui ma kirjutan. Sest mul on töö juures meilboks ja, koduse meili peale tulevad aint reklaamid, mida ma lihtsalt kustutan. Kui ma kodune olin, siis ma kasutasin, aga kui ma töö käin, siis ma enam ei kasuta.”

N66: „Põhiline on, võib-olla meilisuhtluse peale läheb kõige rohkem aega, ma arvan, et üks tund aega ilmselt iga päev, mul on kaks meiliaadressi lausa kooli oma ja siis veel mail.ee ja siis nende kaudu käib igasugune asjaajamine ...”

Kolm intervjuueeritavat e-kirja teel suhtlust ei maininud, kuid sellest ei saa tõenäoliselt järeldada, et nad e-posti ei kasuta, sest pigem keerukamate Skype'i ja Facebooki kasutamist antud intervjuueeritavad mainisid. On võimalik, et e-post kui igapäevane ja iseenesestmõistetav elu osa jäi lihtsalt mainimata.

Pooled intervjuueeritavatest, kes jagunesid sooliselt võrdselt, ütlesid, et kasutavad või on kasutanud Facebooki. Kaks neist ütlesid, et enam ei kasuta, aga on seda teinud varasemalt.

N53: „Suhtlusprogrammid panin kinni, sest see võttis nii tohutult aega mul, polnud seal aega istuda.”

Teiste suhtlusvõrgustike kasutamist intervjueeritavad ei maininud.

MSN-i kasutamist mainis neli intervjueeritavat, kaks meest ja kaks naist. N53 ütles, et kasutas MSN-i varasemalt, aga enam mitte.

N53: „Ma ei viitsi kirjutada. Alguses oli küll jah vah nii huvitav, aga ei viitsi.”

Kaks intervjueeritavat, M53 ja N53, kasutasid Skype'i.

M53: „Suhtlemine tarnijatega, noh, läbi Skype'i ...”

M45 oli ainuke, kes mainis oma huvialadega seotud foorumites teiste kasutajatega suhtlemist.

M45: „... need samad foorumid, hobidega seotud kodulehed, noh, teatud määral suhtlemist kindlasti sama hobiga inimestega ...”

Kokkuvõttes oli naiste ja meeste suhtlemisega seotud internetikasutus ligikaudu võrdne.

3.1.5. Ajalehtede ja ajakirjade lugemine

Kümme kaheteistkümnest intervjueeritavast, kes jagunesid sooliselt võrdselt, mainisid internetist mingil määral uudiste lugemist.

M45: „... teine osa töö ajast internetikasutusest on see, et silm on mingitel uudisvoogudel ikkagi niimoodi poolenisti ju peal kogu aeg ...”

Üldse ei maininud uudiste lugemist M53 ja N66.

N23 mainis ainukesena ka ajakirjade internetist lugemist.

M75 ja N73 ütlesid mõlemad, et uudiseid järjepidevalt internetist ei loe, pigem loevad neid artikleid, mille kohta nad on mujalt kuulnud.

N73: „... listis tuleb teade selle kohta. „Vaadake, seal aadressil, selles lehes” ja niimoodi, siis võtame selle lahti ja siis sealt saab asju, nii et selles mõttes. Aga muidu, muidu igapäevaselt ei loe.”

Ka uudiste lugemist mainisid mehed ja naised kokkuvõttes ligikaudu võrdselt.

3.1.6. Põhimõtteline mittekasutus

Peamiste rakendustena, mida nad põhimõtteliselt ei kasuta, nimetasid intervjuueritavad erinevaid sotsiaalvõrgustikke, kokku mainis mõne sotsiaalvõrgustiku põhimõttelist mittekasutamist viis inimest. Kolm neist vastasid, et ei kasuta Facebooki, kaks, et Twitterit, ja üks mainis Rate.ee mittekasutamist.

M75: „Aga jah, Facebooke ja selliseid, mis nad on need, need säutsumised, mis eesti keeles vist nimetatakse, ja nendega ma ei tegele, sest see, see on niisukene kahe otsaga asi, et siis tuleb neid sõpru nii palju ja kõik tahavad sõbraks saada ja nii edasi, ja ma olen alati vastand seda, või tähendab, vaikind maha, tähendab, kui tuleb keegi pakkuma, et hakka minu sõbraks, siis ma jumala pärast ei hakka sõbraks (naerab), seepärast, et kui sul on mitusada sõpra, siis on see jama ja kui mina kah rumal olen nende seas, siis läheb veel hullemaks see asi.”

N23: „... näiteks see mingi tviitimine või mingid siuksed asjad, millest ma olen teadlik, aga mis mind ei huvita. /.../ ... Ratet ma ka põhimõtteliselt ei kasuta.”

Ülejäänud lehekülgi või rakendusi, mida intervjuueritavad põhimõtteliselt ei kasuta, mainiti kõiki üks kord.

N48: „Pornograafilisi lehekülgi ei kasuta, ei vaata. /.../ ... mingeid autolehti, ja mida mehed otsivad ja vaatavad, noh see ei ole ju naiste teema ...”

M45: „... lehekülgi noh, lapsed, loomad, surnud, noh selline temaatika üks ole ...”

N66: „No ma põhimõtteliselt ei loe näiteks Delfi kommentaare ...”

3.1.7. Internetti ühendumise seadmed

Kõik intervjuueritavad kasutasid internetti ühendumiseks eelkõige laua- või sülearvutit. Ainus teine vahend, mida mainiti, oli nutitelefoni, mille kasutamist mainis neli intervjuueritavat, kellest kõik olid mehed. Ainuke, kes kasutas nutitelefoni rohkem kui äärmiselt vähe, oli M21, kes kasutas tööl meelelahutuslikuks internetikasutuseks nutitelefoni. Ülejäänud kaks nutitelefoni kasutajat tegid seda väga harva ja ainult vajadusel.

M45: „... see on nii aeg-ajalt, et ma seda isegi ei julgeks nimetada, et telefon on telefon ja arvuti on arvuti, et ma nagu, see on siuke hädavajadus tõesti mingit bussiaega leida või miskit

sellist praktilist vajadust. /.../ ... internetis käimiseks on suur ekraan parem kui kolmetolline ...”

M53: *„No põhimõtteliselt telefoni kaudu saab ka, aga noh, sealt kui väga hädasti vaja on ...”*

3.2. Kas ja mil määral tajuvad intervjueeritavad internetikasutust piiravate tegurite olemasolu?

Kaks intervjueeritavat mainisid peamise interneti kasutamist takistava asjaoluna aega.

M21: *„Ja siis kõik töö ja õpingud ja asjad, ehk siis aeg põhimõtteliselt.”*

N35: *„Aega on, siis käin, kui aega ei ole, ei käi.”*

Nii kaks eelnevat kui veel üks intervjueeritav ütlesid, et peamine takistus on just teised kohustused või teiste tegemiste suurem olulisus. Olulistest kohustustest oli kõigi kolme intervjueeritava puhul kõige aeganõudvam töö ja õppimine.

N66: *„... see töö hulk on tõesti sedavõrd suur, et noh, sealt kõrvalt ei jää midagi.”*

Põhiliselt jäi kõikide intervjueeritavate vastustest siiski kõlama, et rohkem nad internetti kasutada ei sooviks ja seetõttu ühtegi tõsiselt internetikasutust takistavat asjaolu vastajate hinnangul ei olnud.

N23: *„Ei, ma ei sooviks rohkem internetti kasutada, isegi kasutan liiga palju ...”*

M45: *„Minu soovid ja baasvajadused on rahuldatud ja mitte midagi ei ole, mis takistaks mind, noh, neid kasutamast ...”*

N66: *„Ei, ma ei arva, et ma tahaks teda rohkem kasutada nii väga, ma arvan, et mitte.”*

Vaid kaks intervjueeritavat ütlesid, et rohkema vaba aja võimalusel kasutaks nad internetti rohkem, kuid ka nemad ei pidanud takistusi märgatavalt häirivateks.

M21: *„... kui ma tahaks vahepeal lihtsalt maha istuda ja ma ei tea, mõttetult surfata, siis ma tean, et see on mõttetum tegevus kui see, et näiteks lähen oma lähedasega kuhugi välja ...”*

N35: *„Ma arvan küll jah, et ma kasutaks siis rohkem ... /.../ ... ma kasutan ikkagi nii vähe, et ma ei tunne sealt puudust ...”*

Meeste ja naiste enda hinnangul oli neil mõlemal kodus enam-vähem võrdselt kohustusi.

N35: „*Et kui mina olen kauem tööl, siis teeb mul mees süüa, kantseldab lapsi. Kui tema on kauem tööl, siis mina. Ja kui me oleme mõnikord mõlemad kodus, siis mina näiteks tegelengi oma hobiga võib-olla hoopis, mingisugune kolm tundi, siis jääb jälle temale kõik, et tegelikult mõlemad ikka, teeme, võrdselt ma arvan.*”

M21: „*Ee no otseselt me ei ole neid nagu paika pannud, üks nagu selles mõttes mõlemad on kohustatud nagu vaatama, et kõik oleks korras, või nii, üldises mõttes, aga otseselt, et üks peab tegema toda ja teine toda, ei ole.*”

Natuke suuremat kohustuste arvu paari naispoollel võis märgata paari M75 ja N73 juures.

M75: „*... ma olen ühesõnaga vana generatsiooni mees, nii et ega, mul ikka naine, kes teeb süüa ja nii edasi ...*

Samas tegelesid ka nemad mõlemad kodu korras hoidmisega.

M75: „*Kahekesi teeme, tähendab, mina teen siin ühe asja ja abikaasa teeb tolmu imemise ...*”

Paari M35 ja N35 puhul võis aga muude vastuste põhjal täheldada, et kuigi naise hinnangul tegelesid nad koduste kohustustega võrdselt, hindas naine oma vaba aega tunduvalt lühemaks ja kohustused mõjutasid tema internetikasutust rohkem.

N35: „*... kui ma kodus olin lapsega, siis ma käisin internetis rohkem. /.../ Et aga ajalisel ei ole seda aega lihtsalt nii kaua istuda. Ei lasta ka (naerab ja vaatab laste poole) ... /.../ ... ega sellist, nagu vaba aega, et istuda ja niisama vaadata, ega ei ole.*”

Mehel oli tema enda hinnangul aga vaba aega küll.

M35: „*Kuidas õhtul jääb, noh, neli-viis tundi jääb vast ...*”

Takistava asjaoluna toodi välja veel internetiühenduse aeglust või kvaliteeti. Internetiühendus oli ebastabiilne vanima paari kodus.

N73: „*... et oleks, internet oleks kiirem, ja et ta oleks kõigepealt, et see püsiv, püsiühendus oleks tõesti püsiv.*”

Aeglast ühendust mainis veel kaks naissoost intervjueeritavat.

N53: „*Kiirem võiks olla.*”

Kaks intervjuueeritavat mainisid takistava asjaoluna ka internetisisesid takistusi, mis küll ei takista interneti kasutamist, ent piiravad kasutusmugavust.

M53: „*... ikka osa kodulehekülgi ilmselt kas on väga vanad või on ikka väga keerulised sealt midagi leida.*”

N23: „*... näiteks et on kodulehekülg ja siis seal on mingi hinnakiri või mingid teenuste pakkumised, aga tegelt selliseid teenuseid enam üldse ei ole olemas.*”

Üks intervjuueeritav mainis veel olukorda, küll läbi huumori, et neil on kodus üks arvuti ja tema on selle kasutamise õiguse järjekorras viimane.

N53: „*Siis, kui ma tahan, siis hakatakse kohe kuklasse nohisema ...*”

Samas ei leidnud ka tema, et tahaks internetti rohkem kasutada.

N53: „*Ega ma ikka ei trügi ka sinna, ma ütlesin, et nii palju kui vaja ja nii vähe, kui võimalik.*”

Üks intervjuueeritav mainis ka oskustest tulenevat teatavat takistust interneti ja arvuti kasutamisel.

N53: „*Ja vahest, siis kui noh, niimoodi, midagi juhtub, mingit vale asja, olen vajutanud või teinud, siis mul natuke paanika tekib, et ma nüüd rikkusin midagi ära. Et noh, sellel pinnal ...*”

Vanim paar, kelle puhul võiks ehk kõige suurema tõenäosusega arvata, et takistuseks võib saada tehnika kasutamise oskus, ei maininud sääraseid probleeme, pigem said nad kõigega ise hakkama.

M75: „*Noh mul on see arvuti on selle wireless ühendusega ... /.../ ... mõnikord kukub see mingisugune, ma olen tehnikas täitsa võhik, aga mingisugune sealt pakub mulle viis võimalust tähendab seda traadita interneti ühendust saada, mõnikord kukub see tagant ära, aga õnneks ma oskan seda siiski ise tagasi panna kuidagimoodi ...*”

Kuna intervjuueeritavate hulgas oli kaks naist, kellest ühel töö ja teisel väikeste laste tõttu (lapsi kasvas ka mees, kuid temal oli päevas ligi viis tundi vaba aega) puudus vaba aeg, võib

kokkuvõttes öelda, et naistel oli mõnevõrra rohkem internetikasutust takistavaid tegureid. Meestest mainis ajapuudust vaid üliõpilane M21.

4. Järeldused ja diskussioon

Alustan järelduste osa teooria peatükist lähtuvate teemade analüüsimisega.

Teooria peatükis esitasin kolm infokihistumisele põhjuseid pakkuvat lähenemist: konfliktiteoreetilise, kultuurikeskse ja funktsionalistliku.

Kõige ebasobivamaks ilmnenu erinevuste seletajaks osutus oodatavalt konfliktiteoreetiline lähenemine. Seda esiteks seetõttu, et erinevate muutujate minimeerimiseks sai valim ameti ja hariduse põhjal valitud samast sotsiaalsest klassist. Lisaks oli teada, et naiste ja meeste internetikasutus on Eestis sageduse poolest võrdne. Statistikaameti kodulehe andmetel on Eesti mehed keskmiselt tunduvalt kõrgema sissetulekuga kui naised (2008. aasta oktoobris 979,8 vs 728,9 eurot), naised aga kõrgemalt haritud kui mehed (nt bakalaureuseõppe lõpetas 2011. aastal 1533 meest ja 3133 naist). On võimalik, et konfliktiteoreetilise lähenemisele vastavalt kasutavad mõlemad oma klassieelist enda privileegide hoidmiseks, ent tööst selgunud erinevust meelelahutusliku internetikasutuse osas see lähenemine ei seleta.

Kultuuriteoreetilise lähenemise järgi mõjutab internetikasutust lisaks sotsiaalsele klassile ka staatus. 2002.–2003. aasta andmete järgi hindavad Eesti mehed oma staatust veidi kõrgemaks kui naised, ent erinevus on statistiliselt mitteoluline (Lauristin 2004: 259). Seetõttu ei saa erinevusi seletada ka staatuse põhjal. Potentsiaalse seletuse annab aga samuti kultuurilise lähenemise seisukoht, tarvete ja tasude teooriaga sarnane vaade, et inimeste meediatarbimist mõjutavad nende erinevad huvid ja elustiilid. Lisaks elustiilile mängib selles lähenemises rolli ka inimese personaalne eluviis (*Lebensführung*), mis läheb kaugemale suhtlusvõrgustikust ja elukohast ning hõlmab ka inimese isiklikke valikuid ja käitumist. On võimalik, et meeste ja naiste internetikasutuse eripärad tulenevad nende erinevatest elustiilidest. Sugude ainuke selle töö tulemustest selgunud erinevus oli meeste sagedasem interneti kasutamine meelelahutuseks. Siit tekib küsimus, miks peaks meeste elustiilid olema rohkem meelelahutusega seotud kui naiste omad. Kultuurikeskne lähenemine sellele vastust ei anna.

Funktsionalistliku lähenemise järgi peaksid edasijõudnumad kasutajad interneti sisse rohkem panustama ja seetõttu sealt ka rohkem kasu saama. Suurbritannia uuringust (Dutton et al 2009: 14) selgus, et mehed hindavad oma internetioskust kõrgemaks. Funktsionalistliku lähenemise põhjal oleks loogiline järeldada, et kui mehed on keskmiselt veidi vilunumad internetikasutajad, kujundavad nad internetti rohkem just neile kasulikke infot andvaks ja

teenuseid osutavaks. Kuid ka siit ei selgu, miks peaks nad internetti just meelelahutuslikkuse poole suunama. Kuigi konkreetseid vastuseid ei kultuurikeskse ega funktsionalistliku lähenemise põhjal anda ei saa, võivad need siiski ka Eesti kontekstis paika pidada. Erinevuste põhjuseid püüan leida allpool.

Teooriaosas mainitud tehnoloogia „kodustamine” paistis kõigi intervjueeritavate puhul olema olnud edukas. Ainult üks intervjueeritav mainis, et vahel võivad puudulikud oskused interneti kasutamist segada, kuid ka tema puhul jäi vastustest üldiselt mulje, et tegu pole tõsiselt häiriva probleemiga.

Ühegi teise intervjueeritava vastused ei sisaldanud vihjeid, nagu valmistaks tehnoloogia kasutamine neile raskusi. Isegi kõige kõrgema vanuserühma esindajad, 73aastane naine ja 75aastane mees, kelle puhul võiks suurima tõenäosusega eeldada tehnikaga kohanemise raskusi, ütlesid, et kasutavad internetti viis-kuus tundi päevas ja ei maininud, et neil oleks selle juures mingeid oskustest tulenevaid probleeme. Mees oskas isegi vahel katkevat WiFi ühendust tagasi töökorda seada.

On võimalik, et intervjueeritavate hulka sattunud pensionäripaar oli keskmisest edasijõudnum, kuna paari naispool oli varem töötanud www-spetsialistina, ent kõiki vastuseid arvesse võttes võib siiski järeldada, et intervjueeritavad olid interneti edukalt „kodustanud”, sest kõigil oli kodus püsiv ühendus ja internetist kui eksootilisest tehnoloogiast ei rääkinud keegi. Pigem oli see samasugune vahend nagu teised moodsad kommunikatsioonivahendid, mis ühe paari puhul oli küll ebastabiilne ja põhjustas seetõttu takistusi, ent oli siiski igapäevaelu tavaline osa.

Peamine internetti ühendumise seade oli endiselt laua- või sülearvuti, ainukese teist tüüpi seadmena mainisid neli vastajat nutitelefoni, kuid ainult üks neist kasutas seda rohkem kui väga harva ja äärmisel vajadusel. Ilmselt võtab nutitelefoni ja tahvelarvutite massilisem levimine ja igapäevaseks internetis käimise vahendiks saamine veel aega, aga võib arvata, et ajapikku hakkavad uut tüüpi seadmed ka inimeste internetikasutust muutma, sest juba praegu viitas üks intervjueeritav tõsiasjale, et nutitelefoni väike ekraan ei sobi arvutiga võrdväärselt internetis käimiseks.

Töö tulemused kinnitavad ka fakti, et ligipääsu ja sageduse poolest on meeste ja naiste internetikasutus järjest võrdsemaks muutunud. Kui veel 2005. aastal oli meestel kodus

märgatavalt suurem ligipääs internetile ning mehed kasutasid internetti ka tunduvalt sagedamini (Kalmus 2006), siis kõigil selle töö jaoks intervjueritud inimestel oli kodus interneti püsiühendus ja kõik kasutasid internetti igapäevaselt.

Teooria peatükis esitatud internetikasutajate tüüpideks intervjueritavaid eriti hästi jagada ei õnnestunud. Kõige paremini sai vastajaid lahterdada Pruulmann-Vengerfeldti ja Kalveti (2008) jaotuse järgi. Näiteks sobis üks intervjueritav üsna hästi suhtlusele ja meelelahutusele orienteeritud kasutaja kirjeldusega. Vähekasutajate gruppi võiks paigutada kolm intervjueritavat, kes tõesti ütlesid, et kasutavad internetti vähe ja nendest vähestest tegevustest mainiti lehtede lugemist ja internetipanga kasutamist, nagu selle grupi iseloomustus ütleb. Ülejäänud vastajad olid aga pigem mitme grupi segu ning kokkuvõtvalt võib öelda, et kuigi intervjueritavaid saab mingil määral jagada teooriaosas mainitud tüüpidesse, ei ole kokkulangevus piisavalt suur, et sellele toetudes saaks järeldusi teha või tulemusi paremini lahti mõtestada.

Üheks töö eesmärgiks oli kontrollida, kas meeste ja naiste internetikasutuse vahel ilmnevad sellised erinevused (mehed kasutavad internetti naistest sagedamini sotsiaalmeedia ja meelelahutuse jaoks, naised meestest sagedamini töö ja infoga seoses) nagu varasemates uuringutes (Kalmus et al 2011, 2012). Erinevuste ilmnemisel pidin leidma nende põhjused.

Eesmärk oli ka kontrollida hüpoteesi, et naiste suuremat info ja tööga seotud internetikasutust põhjustab nende roll ühiskonnas, mis paneb laste ja kodu eest hoolitsemise kohustuse peamiselt naiste õlgadele ja mille tõttu naised otsivad kohustuste jaoks internetist infot ning neile jääb vähem vaba aega meelelahutuse jaoks. Hüpotees toetus faktile, et naiste tunduvalt suurem info ja tööga seotud internetikasutus tulenes just vanuses 30–54 ilmuvast lõhest, mis on suurema tõenäosusega laste kasvatamise aeg. Vanuses 15–29 ning 55–64 oli sugude internetikasutuse erinevus nullilähedane, tõsi küll, vanuses 65–74 langes meeste vastav näitaja võrreldes vanusega 55–64 väga tugevalt, naiste oma aga tõsis veidi (Kalmus et al 2012).

Vastuste põhjal võib öelda, et naistel oli tõesti veidi rohkem tööväliseid kohustusi. Näiteks, kuigi ainuke väikeste laste ema ütles, et tema ja abikaasa hoolitsevad laste eest võrdsel määral, hindas abikaasa oma vaba aega ligi viie tunni võrra päevas pikemaks, tööaeg oli mõlemal seejuures umbes võrdne, mehel tunni võrra lühem. Lisaks ütles vanima paari meespool, et vanema generatsiooni tavade ja arusaamade kohaselt teeb talle toitu naine. Kuid

vastustest selgus, et antud valimi puhul ei kasutanud naised vaatamata eelnevale internetti seoses info otsimise ja tööga rohkem üheski vanuserühmas. Kalmus et al (2011) jaotusest lähtuvalt paigutusid selgunud tulemustest selle faktori alla uudiste lugemine, töö- ja kooliväliste kohustustega seonduv internetikasutus, muu praktilise info otsimine, tööga seotud internetikasutus, *online*-ostlemine ja andmebaaside kasutamine. Käesolevas uurimuses mainisid mehed ja naised uudiste lugemist ja andmebaaside kasutamist võrdselt. Naised mainisid veidi rohkem internetis maksude maksmist, mehed jällegi koduste ehitustööde jaoks info otsimist. Ka bussiaegade vaatamist, tööl internetikasutust ja kaupade ostmist mainis enam mehi kui naisi. Töö kvalitatiivse meetodi tõttu ei ole täpne eri tegevuste mahu ja sageduse võrdlemine võimalik ega otstarbekas, ent saab öelda, et trendi, nagu kasutaks naised internetti töö ja info jaoks rohkem, ei esinenud. Pigem isegi vastupidi, näiteks tööl kasutasid mehed internetti tunduvalt rohkem. Seetõttu ei saa käesoleva töö tulemuste põhjal seletada üldpopulatsioonis esinevat vastupidist trendi.

Kuna selgus, et antud valimi naised ei kasuta vaatamata mõnevõrra erinevale kohustuste arvule internetti meestest rohkem seoses info otsimise ja tööga, ei vastanud tõele ka see osa hüpoteesist, mis pakkus, et naiste suurem kohustuste arv paneb neid erinevate tegemiste hõlbustamiseks internetist abi otsima. Ilmnes hoopis, et mehed ja naised kasutavad koduste kohustuste jaoks internetti küllalt vähe ja ligikaudu võrdselt, isegi ainuke väikeste laste ema ütles, et ei otsi internetist nõuandeid. Ka teised naised pöördusid kohustustes abi saamiseks interneti poole väga vähesel määral.

Miks vanuses 65–74 meeste töö ja infoga seotud internetikasutus väga tugevalt langeb, naistel aga veidi tõuseb, on intervjuude põhjal samuti keeruline öelda. Mainitud vahemikku mahtus kaks paari: M66 ja N66, M75 ja N73.

M75 ja N73 internetikasutus oli küllalt sarnane, mõlemad kasutasid internetti peamiselt oma sugupuu uurimiseks. M75 kohustustega seonduvat internetikasutust ei maininud, N73 märkis, et tema tegeleb maksetega, kuigi need on põhiliselt otsekorraldused. Naispoole maksetega tegelemine läheb kokku ka Soolise võrdõiguslikkuse monitooringus (Vainu et al 2010) kirjutatuga, et naised vastutavad rahaasjade eest sagedamini kui mehed, kuigi üksikjuhtumi põhjal ei saa järeldusi teha. Erinevalt mehest mainis naine lisaks, et otsib vahel harva internetist infot mõnes reklaamis nähtud kaupade kohta. Et mõlemad olid pensionil, ei kasutanud nad internetti tööga seoses.

M66 ja N66 kasutasid mõlemad internetti tööga seoses palju, kuna mees on õppejõud ja naine õpetaja. Mees luges tööalaseid ajakirju ja kasutas andmebaase, naine kasutas e-kooli ja tegeles pidevalt suuremahulise tööalase kirjavahetusega. Tööväliste kohustustega seoses ei maininud kumbki märkimisväärset interneti kasutamist, mees nimetas vaid väga harva bussiaegade otsimist.

Paaride 5 ja 6 vastustest jäi mulje, et mehed ja naised kasutavad internetti töö ja infoga seoses pigem võrdselt: vanema paari naispool mainis maksetega tegelemist, noorema paari meespool jällegi erinevalt naisest mõnetise praktilise info otsimist, muus osas oli mõlema paari mehe ja naise töö ning infoga seotud internetikasutus sarnane. Võib öelda, et pigem ei olnud ka antud juhul intervjueeritavate vastused kvantitatiivsete uuringute (Kalmus et al 2011, 2012) tulemustega kooskõlas ja neid ei seletanud, sest ka vanemate meeste puhul ei olnud märgata naistest tunduvalt väiksemat info ja tööga seotud internetikasutust.

Eelnevate uuringutega kooskõlas oli aga tulemus, et mehed kasutasid tõesti internetti naistest rohkem meelelahutuse ja sotsiaalmeedia jaoks. Näiteks mainisid nad internetist muusika kuulamist kaks korda enamatel juhtudel kui naised, vaatasid rohkem videoid ja mõni neist laadis alla ka filme (ükski naine seda ei teinud). Kalmuse et al (2011) jaotuse järgi kuulus antud tööst selgunud vastuste hulgast siia faktorisse veel sotsiaalmeedia ja e-posti kasutamine, *online*-raadio kuulamine, foorumites osalemine, pildigaleriide vaatamine ja huvitava info otsimine. Foorumites osalemist ja netiraadio kuulamist mainis antud uuringus ainult üks vastaja, kes oli meessoost, pildigaleriide vaatamist samuti ainult üks, naissoost intervjueeritav. E-posti ja sotsiaalmeedia kasutamist mainisid mehed ja naised võrdselt. Seega oli antud faktoriga seotud internetikasutus meeste hulgas tõesti veidi sagedasem. Paraku ei selgunud vastustest, miks peaks tulemused just sellised olema. Kui jätta kõrvale kaks naist, kes ütlesid, et neil peaaegu puudub vaba aeg, oli teistel naistel meestega sarnaste meelelahutustegevuste võimalus olemas. Kuid kvantitatiivses uuringus ilmnenud erinevuse põhjus võib osaliselt siiski peituda ajas, sest kahe kohustustega üdini hõivatud naise tõttu oli naistel siiski keskmiselt vähem aega, mis tähendab, et meestel oli lihtsalt rohkem aega meelelahutusega tegeleda. Ühtegi teist struktuurset tegurit, mis selliseid tulemusi põhjustaks, vastustest ei ilmnenud.

Kahjuks ei küsinud ma intervjuude käigus naisvastajatelt, miks nad ei laadi alla filme või miks ei kuula muusikat. Et mu küsimus „Miks kasutate internetti?” oli juba kavas ja inimesed

reageerisid sellele segaduses ilmega, ei hakanud ma neid rohkem miks?-küsimustega painama ja ei sõandanud seda teha ka hiljem, kuna suurem osa intervjuueeritavatest ei olnud mu tuttavad ning üks neist oli juba intervjuu käigus väljendanud pettumust, et soovin intervjuuerida ka tema abikaasat. Seetõttu on üks soovitusi tulevastele uurijatele küsida naistelt, miks nad ei kasuta teatud rakendusi, näiteks ei lae internetist alla filme. Praegu võib teooriale toetudes (Dutton et al 2009: 14) pakkuda üheks põhjuseks naiste madalamat hinnangut enda internetioskusele, mistõttu mõned neist võivad keskmisest keerukamate (nt Torrenti leheküljed) rakenduste kasutamist vältida. Põhjus võib peituda ka naiste keskmiselt vähesemas riskide võtmises (Harris & Jenkins 2006). Kuna filmide allalaadimine on piraatlus ehk ebaseaduslik tegevus ja kätkeb kriminaalkaristuse riski, võivad naised sellest seetõttu rohkem hoiduda. Lisaks on võimalik, et tegemist on tööjaotusega, kus potentsiaalselt suurema tehnikahuviga meeste ülesandeks perekonnas on filmide allalaadimine, mistõttu naised ei peagi seda tegema, kuid võivad filme siiski vaadata.

Bussile (2003) toetudes püüdsid Harris & Jenkins (2006) soolisi erinevusi riskide võtmises psühholoogia abil seletada. Meeste sagedama riskeeriva käitumise potentsiaalseks põhjuseks pakkusid nad isaste ja emaste imetajate evolutsiooniliselt erinevat olukorda järglaste saamisel. Ühe emase maksimaalne järglaste arv on palju väiksem kui isasel (inimeste puhul kestab rasedus üheksa kuud, viljastusprotsess aga paar minutit). Seetõttu saavad emased endale vähem ebaõnnestumisi ehk riske lubada, kuna neil ei ole võimalik rohkemate järglaste nimel rohkem paljuneda. Järelikult võib olla, et isased riskeerivad rohkem, kuna selline käitumine aitab tõsta nende atraktiivsust emaste silmis (Buss 2003, Harris & Jenkins: 60 kaudu). Teise variandina pakkusid nad välja, et naiste riskide suuremana tajumine tuleneb soovist oma järglaste eest efektiivsemalt hoolt kanda (Harris & Jenkins 2006: 60).

Kui otsida põhjuseid lisaks vaba aja mahu erinevusele ja võimalikule oskuste ning riskihinnangute mõjule, võivad rolli mängida ka erinevad huvid. Kuigi ei leidu head põhjust, miks peaks naised meelelahutusest vähem huvituma, ei saa seda võimalust parema alternatiivi puudusel ka päriselt välistada. Teatavad soost sõltuvad erinevused kahtlemata on, näiteks ei uurinud ükski mees internetist infot kokanduse kohta, küll tegid seda naised. On võimalik, et ka teised erinevused sugude internetikasutuses tulenevad osalt nende agentsusest, vabast tahtest, erinevast psühholoogiast ja erinevatest huvidest, mis toovad kaasa erineva internetikasutuse. Erineva psüühika mõjule viitab ka N48 selgelt meeste ja naiste

psühholoogilist eripära rõhutatav vastus: põhimõtte tõttu ei vaata ta pornograafilise sisuga ning autoteemalisi veebilehti, mis ei ole „naiste teema”. Kuigi antud uuring ega ka varasemad (Kalmus et al 2011, 2012) ei puudutanud neid teemasid spetsiifiliselt, sobitub eelnev vastus Suurbritannia uuringuga (Dutton et al 2009), millest selgus, et mehed kasutavad interneti naistest lausa üle kümne korra rohkem seksuaalse sisuga lehtede külastamiseks. Lisaks edestasid mehed naise üle kahe korra internetis hasartmängudega tegelemises ning peaaegu kaks korda spordiga seotud info otsimises. On võimalik, et sellised erinevused mõjutasid ka Eesti küsitlute vastuseid. Meeste sagedamat hasartmängimist võib samuti seletada nende sagedasem riskeeriv käitumine (Harris & Jenkins 2006). Ka palju suurem seksuaalse sisuga lehtede külastamine on tõenäoliselt põhjustatud eelkõige erinevast psühholoogiast ja füsioloogiast.

Võib ka spekuloida, et sooliste erinevuste tõttu on meestel vaja naistele mitmekesisemalt muljet avaldada kui naistel meestele, mistõttu meestel on rohkem motivatsiooni meelelahutuslikku sisu uurida, et seda hiljem sotsiaalsetes olukordades ära kasutada. Ent selle väite toetuseks mul fakte pole.

Töö peamine nõrkus on selle kvalitatiivsest meetodist tulenev üldistamisvõimaluse puudumine, mille tõttu pidin ühelt poolt järelustes väga ettevaatlik olema, teiselt poolt ei saanud mõnele küsimusele vastust anda, kuna valim oli erinev üldpopulatsiooni keskmisest. Väikese valimi tõttu on ka võimalik, et 12 teistsuguse vastaja puhul oleks tulemused hoopis erinevad. Seetõttu võiks tulevikus sama teemat võimaluse korral uurida kvantitatiivse või kombineeritud (küsitlus koos intervjuuga) meetodiga. Tulevases uuringus võiks naisintervjueeritavatel tendentsi ilmnemisel ka küsida, miks nad ei kasuta mõningaid rakendusi, näiteks ei lae internetist alla filme. Lisaks peaks uurima ka varasematest uuringutest (Kalmus et al 2011, 2012) ilmnenuid Eesti venelaste ja eestlaste internetikasutuse erinevusi, kuna antud uuringu jaoks oli see ülesanne liiga töömahukas.

Uuringu intervjuu vormis läbiviimine võis mõjutada vastuste põhjalikkust ja täpsust ning soosida kindla mulje jätmist. Näiteks ütles üks intervjueeritud naine, et mees tegeleb kodu korrashoiuga sama palju kui tema, mõlemad käisid ka tööl, kuid samas oli mehel tema enda hinnangul päevas kuni viis tundi rohkem vaba aega. Enne oli naine ka öelnud, et vahel kantseldab lapsi mees ja tema saab samal ajal tegeleda oma hobiga. See võib vihjata, et intervjueeritavad püüdsid mingil määral oma elust kindlat muljet jätta, näiteks seda, et

probleeme on vähem kui tegelikult. Tõenäoline on seegi, et intervjuu käigus ruttu antud vastused ei pruukinud olla kuigi täpsed, sest küsimusi kuulsid intervjueeritavad esimest korda kohapeal ja seetõttu võis juhtuda, et neil ei olnud järelemõtlemiseks piisavalt aega.

Kokkuvõte

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada, kas varasematest uuringutest (Kalmus et al 2011, 2012) välja tulnud erinevused Eesti rahvusest meeste ja naiste internetikasutuses, täpsemalt, miks mehed kasutavad internetti naistest sagedamini sotsiaalmeediaga seoses ja meelelahutuseks ning naised meestest sagedamini seoses praktilise informatsiooni otsimise ja tööga, ilmnevad ka kvalitatiivses uuringus ja mis on erinevuste põhjused.

Töö jaoks intervjuerisin kahteteistkümmet inimest, kuut paari vanuses 21 ja 23, 35 ja 35, 45 ja 48, 53 ja 53, 66 ja 66 ning 75 ja 73.

Ainus hüpotees oli, et naiste suuremat töö ja praktilise infoga seotud ning väiksemat meelelahutuslikku internetikasutust põhjustab nende suurem kodu korrashoiu ja laste eest hoolitsemisega seonduv kohustuste arv, mis jätab neile esiteks vähem vaba aega ja teiseks sunnib kohustustega seotud infot otsima.

Selgus, et mehed kasutavad internetti tõesti naistest rohkem meelelahutuseks. Kaks korda enam mehi kui naisi mainis internetist muusika kuulamist, mehed laadisid erinevalt naistest alla filme ja vaatasid rohkem videoid ning kaks vastajat, kes internetti meelelahutuseks üldse ei kasutanud, olid naised. Sotsiaalmeedia ja e-posti kasutamist mainisid mehed ja naised aga erinevalt varasemate uuringute tulemustest võrdselt. Seega kattus sotsiaalmeedia ja meelelahutuse komponent poolenisti varasemate uuringute tulemustega.

Töö eesmärk oli selgitada ka erinevuste põhjuseid. Miks mehed internetti naistest rohkem meelelahutuseks kasutavad, intervjueeritavate enda tõlgendustest otseselt ei selgunud. Ilmnes, et naistel oli tõesti keskmiselt veidi vähem vaba aega, kuna kaks naissoost intervjueeritavat ütlesid, et neil pole üldse vaba aega, meestel oli seda aga kõigil vähemalt mingil määral. Seega on endiselt üks võimalik seletus, et meestel on lihtsalt rohkem aega, mida internetis meelelahutamiseks kasutada. Samas ei selgita see, miks neli naist, kellel samuti oli vaba aega, ei lae näiteks internetist alla filme või vaatavad vähem videoid. Filmide allalaadimist puudutavale aspektile on üks potentsiaalne seletus naiste madalam hinnang oma internetioskusele (Dutton et al 2009), mistõttu mõned naised võivad hoiduda allalaadimisprogramme kasutamast. Teine põhjus võib olla naiste vähesem riskeeriv käitumine (Harris & Jenkins 2006), mille tõttu naised väldivad illegaalset tegevust enam kui

mehed. Lisaks võib tegu olla tööjaotusega, kus perekonnas tehnikahuvilisemad mehed laadivad filme alla, mistõttu naised ei pea seda tegema, kuid võivad filme siiski vaadata.

Eelnevate uuringutega läks aga vastuollu tulemus, et mehed kasutasid interneti töö ja infoga seoses naistega võrdselt. Kõik töötavad mehed kasutasid tööl interneti ja osa neist luges lisaks ka uudiseid, viiest töötavast naisest kasutasid tööl interneti vaid kaks ja tegid seda ainult töö eesmärgil. Kaks meest viiest kasutasid samuti interneti tööl töö tarvis ning kodus töö jaoks interneti kasutamist mainis võrdne arv mehi ja naisi. Mehed mainisid rohkem ka internetist kaupade ostmist ja muu praktilise info, nt bussiaegade otsimist. Uudiseid lugesid mehed ja naised võrdselt. Seega ei ole antud tulemuste põhjal võimalik öelda, miks naised populatsiooni keskmise järgi interneti rohkem töö ja infoga seoses kasutavad.

Tulemused lükkasid ümber ka hüpoteesi, et naiste suurem tööväliste kohustuste arv paneb neid selle tarvis internetist infot otsima. Tööväliste kohustuste jaoks kasutas interneti enamik intervjueeritavatest ning mehed ja naised tegid seda ligikaudu võrdselt (naised tegelesid rohkem maksetega, mehed otsisid jällegi infot koduste ehitustööde jaoks), kuid kõik ütlesid, et töövälised kohustused moodustavad siiski küllalt väikese osa nende internetikasutusest. Isegi valimi ainukese väikeste laste ema sõnul ei otsinud ta internetist laste kasvatamise või kodu korrashoiu jaoks infot. Lisaks oli mõlema soo koduste kohustuste arv vaba aja erinevustele vaatamata ligikaudu võrdne.

Peamiste internetikasutust takistavate asjaoludena toodi välja tähtsamad palju aega nõudvad kohustused, eelkõige töö ja kool, mida mainis takistusena kaks naist ja üks mees. Veidi rohkem internetikasutust takistavaid tegureid oli naistel, kuna neil oli natuke vähem vaba aega. Enamik intervjueeritavaid ütles siiski, et nad ei soovi interneti rohkem kasutada ning häirivalt internetikasutust takistavaid asjaolusid pole.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et erinevused ilmnisid ainult meelelahutusega seotud internetikasutuse puhul. Erinevuse üks sobiv seletus on meeste pikem vaba aeg, rolli võivad mängida ka oskused ja erinev valmidus riskeerivale käitumisele. Kuid teooriale toetudes ei saa välistada, et sugude internetikasutuse erinevused tulenevad ka nende agentsusest ehk vabast tahtest, mida kujundavad erinev psühholoogiline taust ja erinevad personaalsed huvid. Kuigi antud ega ka varasemad uuringud (Kalmus et al 2011, 2012) neid aspekte spetsiifiliselt ei puudutanud, võib näiteks videote ja meelelahutusliku sisu vaatamise erinevusi põhjustada

osalt ka meeste kümme korda suurem seksuaalse sisuga lehtede külastamine ja suurem hasartmängimine (Dutton et al 2009), mille põhjused on tõenäoliselt osalt bioloogilised.

Töö peamine miinus seisneb selle kvalitatiivses meetodis, mille tõttu juhtus, et valim oli mõnevõrra erinev populatsiooni keskmisest ja ei aidanud seletada mõningaid üldpopulatsioonis esinevaid trende. Lisaks pidin ka järeldustes väga ettevaatlik olema, kuna väike valim ei võimalda teha üldistusi ning on võimalik, et teistsuguse 12 intervjueeritava puhul oleks tulemused hoopis erinevad. Võimalusel võiks seda teemat tulevikus uurida ka kvantitatiivse või kombineeritud (küsitlus koos intervjuuga) meetodiga, lisaks peaks naistelt suundumuse ilmnedes küsima, miks nad mõningaid rakendusi ei kasuta, näiteks ei lae internetist alla filme, kuna käesolevas töös jäi see pärimata. Uurima peaks ka varasematest uuringutest (Kalmus et al 2011, 2012) avaldunud erinevusi Eesti venelaste ja eestlaste internetikasutuses, mis oli antud töö jaoks liiga mahukas ülesanne. Lisaks võis intervjuu vormi vastuste täpsust ja põhjalikkust mõjutada, kuna intervjuu käigus antakse vastused vahetult ja ilma teema üle pikemalt järele mõtlemata. Ei saa välistada ka võimalust, et intervjueeritavad püüdsid mõnes osas endast või oma elukaaslasest kindlat muljet jätta ning ei öelnud päris täpselt seda, mida mõtlesid.

Summary

Keywords: sex differences; gender differences; reasons for differences; Internet usage; online entertainment; social media; work; information seeking; Estonia

The aim of this bachelor's thesis, „Men's and women's reasons for using the Internet: a qualitative study”, was to find out whether the differences (that men use the Internet more than women for entertainment and social media and women use it more than men for work and information related content) found in previous quantitative studies (Kalmus et al 2011, 2012) would also appear in this qualitative one and what might be the reasons for the differences.

For the study, six couples aged 21 and 23, 35 and 35, 45 and 48, 53 and 53, 66 and 66, 75 and 73 were interviewed.

The only hypothesis was that the cause for women to use the Internet more for searching work and information related content and less for entertainment and social media is due to the society, which puts the duty of raising the children and taking care of the household mainly on women's shoulders and therefore makes them search for tips related to aforementioned topics and also leaves them less time for entertainment.

The results confirmed that men do use the Internet more for entertainment: men mentioned listening to music online twice as much as women, they also watched more videos and unlike women, downloaded movies. The two people who did not use the Internet for entertainment at all, were women. However, men and women mentioned using social media and e-mail equally. It was nevertheless true that the entertainment and social media related use factor was higher in men's case.

As said, one of the main aims of this study was to find out the reasons for the differences. Why men use the Internet for entertainment more than women, did not become clear from the interpretations of the interviewees. It appeared that women did have on average slightly less free time than men since two women said they do not have any free time at all, but all men had at least some free time. Therefore, one possible explanation still is that men simply have more free time for entertainment. Although, this does not explain why the rest of the women, who did have free time, do not download movies or watch as many videos. One possible

explanation for the movie aspect is that women's self-rated ability to use the Internet is lower (Dutton et al 2009) and thus they may abstain from using more difficult than average software required to download movies (e.g. BitTorrent clients). The reason may also be that since women take fewer risks (Harris & Jenkins 2006), they avoid illegal downloading more than men in fear of punishment. It may also be a sort of labour distribution in which men, who are more interested in technology, download the movies in the family so that women do not have to do that, although they may still watch the movies.

Contrary to earlier studies, however, was the result that men and women used the Internet equally regarding work and information. All working men used the Internet at work and some of them also read news there, but out of the five working women only two used the Internet at work and did it only for work purposes. Two men out of five also used the Internet at work for work purposes and an equal number of men and women mentioned using the Internet for work-related purposes at home. More men than women also mentioned online shopping and searching for practical information, e.g. bus timetables. An equal number of men and women mentioned reading the news online. Therefore, from these results it isn't possible to say why at population level women use the Internet more for work and information related content.

The results also proved false the hypothesis that women's larger amount of duties makes them search the Internet for helpful information. Most of the interviewees used the Internet for duties outside work and men and women did it approximately equally (women dealt more with paying the taxes, men used internet more for home improvement tips), but all the interviewees said that duties outside work constitute a rather small proportion of their Internet usage. Even the only mother of young children in the sample said that she does not use the Internet for tips on child rearing and taking care of the household. The amount of home duties was also approximately equal in men and women based on their own assessment.

The main factors hindering interviewees' Internet use were time-consuming duties, mainly work and school, which was mentioned by two women and one man. Women had slightly more hindering factors since they had slightly less free time. Most of the interviewees nevertheless said that they do not wish to use the Internet more and that they have no serious obstacles to using the Internet.

In a nutshell, differences only occurred in Internet use regarding entertainment. One befitting explanation for the difference is men's longer free time, different skills and willingness to take risks may also play a part. But it also cannot be ruled out that the differences are due to genders' different agency, free will, which is shaped by different psychological backgrounds and personal interests. Although this and the previous studies (Kalmus 2011, 2012) did not specifically ask about these aspects, the differences in watching videos and entertainment for example may be in part caused by men's ten times higher rate of visiting web pages with sexual content and higher rate of gambling (Dutton et al 2009), which's reasons are probably partly biological.

The main weakness of the study is its qualitative method, because of which it happened that the sample was different from the average of the population and therefore could not explain some trends apparent in the population. I also had to be very careful with the conclusions, because the small sample did not allow generalizations and it is possible that with twelve different interviewees the results would have been notably different. If possible, this subject should in the future be studied with a quantitative or combined (poll and an interview) method. In addition, the future study should, if the tendency arises, ask the women, why they do not use some applications, e.g. do not download movies from the Internet, since this time this question was left unasked. Also, the differences between Estonians' and Russians' Internet use that emerged from previous works (Kalmus et al 2011, 2012) should be studied, since this subject was too much work for this study.

The interview method of the study might have influenced the accuracy and thoroughness of the answers, because in the course of an interview, answers are given instantly and without longer reconsideration. It also cannot be ruled out that the interviewees might have tried to create a certain impression of themselves or their consorts in some aspects and did not say exactly what they thought.

Kasutatud allikad

Aimre, I. (2005). *Sotsioloogia*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Berker, T. & M. Hartmann & Y. Punie et al. (2006). *Domestication of Media and Technology*. Maidenhead: Open University Press.

Blumler, J. G. & E. Katz (1974). *The Uses of Mass Communications: Current Perspectives on Gratifications Research*. USA: Sage.

Brandtzæg, P. B. [2010]. *Towards a Unified Media-User Typology (MUT): A Meta-Analysis and Review of the Research Literature on Media-User Typologies*, URL (kasutatud detsember 2011)

http://sintef.academia.edu/PetterBaeBrandtz%C3%A6g/Papers/814028/Towards_a_unified_Media-User_Typology_MUT_A_meta-analysis_and_review_of_the_research_literature_on_media-user_typologies.

Brandtzæg, P. B. & J. Heim & A. Karahasanović [2011]. *Understanding the New Digital Divide – A Typology of Internet Users in Europe*, URL (kasutatud detsember 2010) <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1071581910001461>.

Dutton, W. H. & E. J. Helsper & M. M. Gerber [2009]. *The Internet in Britain 2009*, URL (kasutatud detsember 2011) <http://microsites.oii.ox.ac.uk/oxis/publications>.

Emirbayer, M. & A. Mische (1998). What Is Agency? *The American Journal of Sociology*, 103 (4): 962–1023.

Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press. URL (kasutatud jaanuar 2012) <http://www.brynmawr.edu/socialwork/GSSW/schram/Giddens.pdf>.

Harris, C. R. & M. Jenkins (2006). Gender Differences in Risk Assessment: Why do Women Take Fewer Risks than Men? *Judgment and Decision Making*, 1(1): 48–63.

Kalmus, V. (2006). Will all grandmothers surf the net? Changing patterns of digital gender inequality in Estonia. Sudweek, F. & H. Hrachovec & C. Ess (toim.). *Cultural Attitudes Towards Technology and Communication*. Murdoch: Murdoch University, 505–520.

Kalmus, V. & A. Realo & A. Siibak (2011). Motives for internet use and their relationship with personality traits and socio-demographic factors. *Trames*, 15 (4): 385–403.

Kalmus, V. & K. Talves & P. Pruulmann-Vengerfeldt (ilmumas 2012). Behind the slogan of ‘e-state’: digital stratification in Estonia. *Taylor & Francis*.

Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp.

Lauristin, M. (2004). Eesti ühiskonna kihistumine. V. Kalmus et al (toim.). *Eesti elavik 21. sajandi algul: ülevaade uurimuse Mina. Maailm. Meedia tulemustest*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 251–285.

Loim, T. (2012). *Internetikasutuse põhjused meeste ja naiste tõlgendustes*. Seminaritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

McQuail, D. (2003). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Norris, P. (2001). *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty and the Internet Worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press. URL (kasutatud jaanuar 2012) http://books.google.ee/books?id=wfNPdyiwbyYQC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_suummary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

Pruulmann-Vengerfeldt, P. & Kalvet, T. [2008]. *Infokihistumine: interneti mittekasutajad, vähekasutajad ning hiljuti kasutama hakanud*, URL (kasutatud detsember 2011) www.riso.ee/et/files/infokihistumine2008.pdf.

Statistikaameti kodulehekül, URL (kasutatud detsember 2011) <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=Ak011&ti=KESKMINE+AJAKASUTUS+P%C4EVA+P%D5HITEGEVUSE+JA+SOO+J%C4RGI&path=../Database/Sotsiaalelu/01Ajakasutus/&lang=2>.

Statistikaameti kodulehekül, URL (kasutatud mai 2012) <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=HT296&ti=K%D5RGHARIDUSE+OMANDAMINE+SOO+JA+HARIDUSASTME+J%C4RGI&path=../Database/Sotsiaalelu/05Haridus/10Kergharidus/&lang=2>.

Statistikaameti kodulehekül, URL (kasutatud aprill 2012) http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=IT32&ti=16%2D74%2DAASTASED+ARVUTI%2D+JA+INTERNETIKASUTAJAD+ISIKUTE+R%DCHMA+J%C4RGI&path=../Database/Majandus/05Infotehnoloogia/04Infotehnoloogia_leibkonnas/&lang=2.

Statistikaameti kodulehekül, URL (kasutatud mai 2012) http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=PA701&ti=T%C4IST%D6%D6AJAGA+T%D6%D6TAJATE+KESKMINE+BRUTOKUUT%D6%D6TASU+JA+T%D6%D6TASU+DETSIILID++SOO+JA+AMETIALA+PEAR%DCHMA+J%C4RGI%2C+OKTOOBER&path=../Database/Majandus/12Palk_ja_toojeukulu/05Tootasu/&lang=2.

Vainu, V. & L. Järviste & H. Biin [2010] *Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2009*, URL (kasutatud detsember 2011) http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Toimetised/2010/toimetised_20101.pdf.

Vihalemm, T. (2012). *Kvalitatiivne analüüs*. Loengukonspekt. URL (kasutatud mai 2012) https://moodle.ut.ee/file.php/314/Intervjuu_kirjandus/Intervjuu_analyys.pdf.

Witte, J. C. & S. E. Mannon (2010). *The Internet and Social Inequalities*. New York & Abingdon: Routledge.

Lisa 1. Intervjuu kava 1

Esimene intervjuu sai läbi viidud järgneva kavaga:

1) Sotsiaalne taust: vanus, rahvus, perekonnaseis, ametinimetus, haridustase, laste arv, laste vanus

2) Internetikasutus

Kus kasutate internetti? Mis tüüpi ühendus teil kodus on?

Milleks te erinevates kohtades internetti kasutate? (Milleks tööl, milleks kodus jne)

Kuidas jaotub internetikasutus? (Kui palju kasutate internetti tööl, koolis, kui palju kodus, kui palju mujal?)

Kui tihti kasutate internetti?

Milliste seadmetega ühendute internetti? Milliste internetiga seonduvate rakenduste jaoks erinevaid seadmeid kasutate?

Miks kasutate internetti?

Millised on teie kohustused? Kui palju kasutate nendega seoses internetti?

Kui palju on teil vaba aega? Kui palju ja kuidas kasutate internetti meelelahutuseks? Suhtlemiseks? Loominguliseks tegevuseks? Hobideks?

Milliseid ja mis tüüpi veebilehti ning internetiga seonduvaid rakendusi kasutate/külastate?

Miks just neid? Mida kasulikku/meeldivat nende lehtede külastamine annab?

Kas on midagi, millest interneti kasutamise puhul tunnete puudust? Kui on, siis millest?

Kas internetis on rakendusi või veebilehti, millest olete teadlik, aga mida põhimõtteliselt ei kasuta? Kui on, siis milliseid?

Kas on midagi, mis takistab teid internetti oma soovidele vastavalt kasutamast? Kui on, siis mis?

Lisa 2. Intervjuu kava 2

Viimased 11 intervjuud viisin läbi järgneva kava järgi:

1) Sotsiaalne taust: vanus, rahvus, perekonnaseis, ametinimetus, haridustase, laste arv, laste vanus, koduse internetiühenduse tüüp

2) Internetikasutus

Kui tihti kasutate internetti?

Kus kasutate internetti?

Kuidas jaotub internetikasutus ajaliselt? (Kui palju kasutate internetti tööl, koolis, kui palju kodus, kui palju mujal?)

Mille jaoks te erinevates kohtades internetti kasutate? (Milleks tööl, milleks kodus jne)

Milliste seadmetega ühendute internetti? Milliste internetiga seonduvate rakenduste jaoks erinevaid seadmeid kasutate?

Miks kasutate internetti?

Millised on teie kohustused? Kui palju aega võtab töö? Kui palju aega päevas kulub tavaliselt koduste tööde ja kodu korrashoiu peale? Kui palju kasutate kohustustega seoses internetti?

Kui palju on teil päevas vaba aega? Kui palju ja kuidas kasutate internetti meelelahutuseks? Suhtlemiseks? Loominguliseks tegevuseks? Hobideks?

Milliseid ja mis tüüpi veebilehti ning internetiga seonduvaid rakendusi kasutate/külastate?

Miks just neid? Mida kasulikku/meeldivat nende lehtede külastamine annab?

Kas on midagi, millest interneti kasutamise puhul tunnete puudust? Kui on, siis millest?

Kas internetis on rakendusi või veebilehti, millest olete teadlik, aga mida põhimõtteliselt ei kasuta? Kui on, siis milliseid?

Kas on midagi, mis takistab teid internetti oma soovidele vastavalt kasutamast? Kui on, siis mis?

Lisa 3. Intervjuude tekstid

Intervjuude transkriptsioonid on olemas Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskonna raamatukogus asuvas töö pabereksemplaris.